

KIVELÄN SAIRAALA^N KEITTIÖRAKENNUS

RAKENNUSHISTORIASELVITYS RAK 15

arkkitehdit mustonen oy

Olli Helasvuo, Riikka Koivula, Katja Savolainen, Netta Böök

KIVELÄN SAIRAALA^N

KEITTIÖRAKENNUS

Gunnar Taucher 1928

RAKENNUSHISTORIASELVITYS

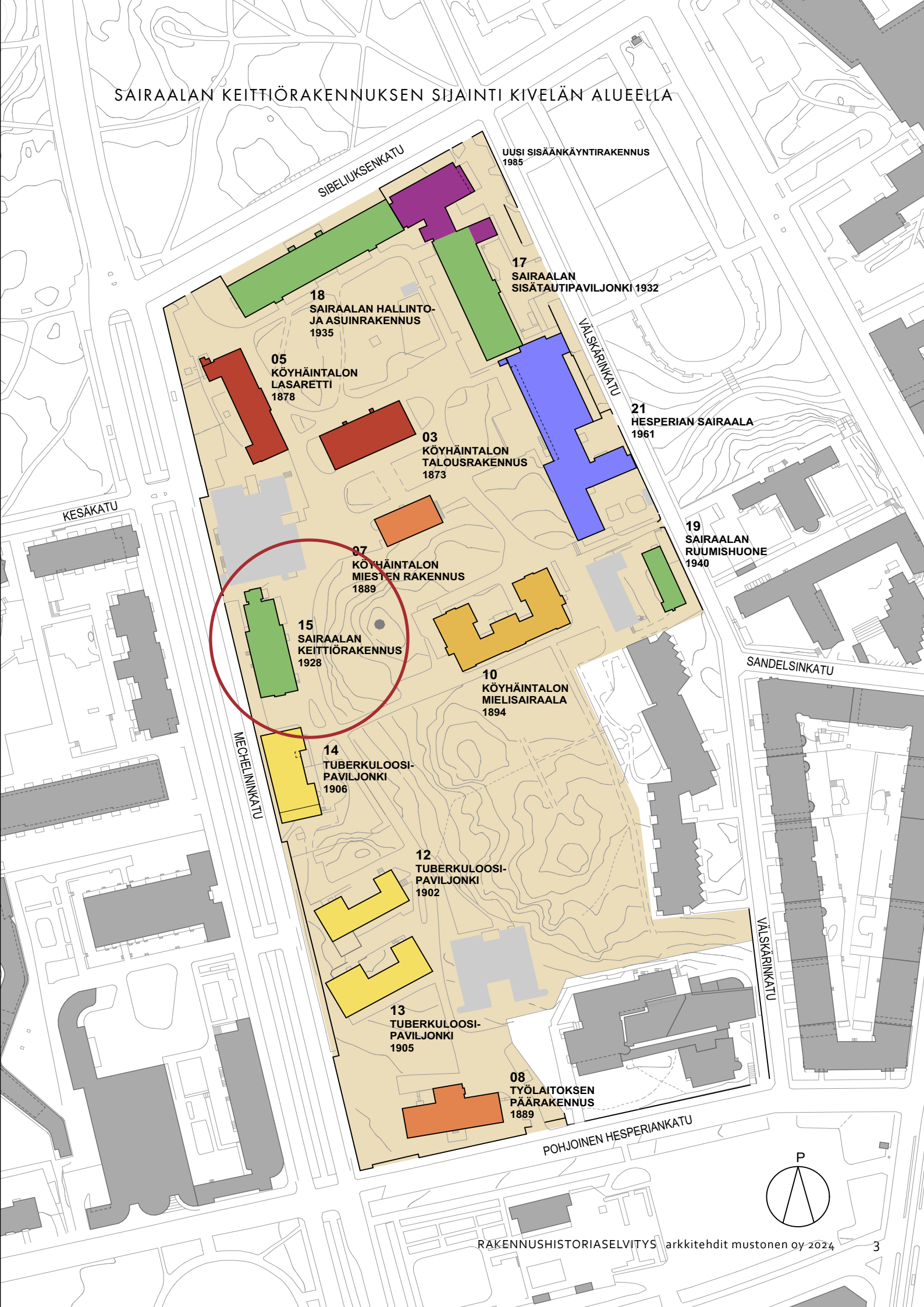
arkkitehdit mustonen oy

Olli Helasvuori, Riikka Koivula, Katja Savolainen, Netta Böök

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	4
Selvityksen lähtökohdat	4
 1 KIVELÄN ALUEEN RAKENTUMINEN	6
1.1 Köyhäintalovaihe	6
1.2 Sairaalamaihe	9
1.3 Kivelän alue ja keittiörakennus	13
 2 KEITTIÖRAKENNUKSEN RAKENTAMINEN JA VAIHEET	16
2.1 Keskuskeittiö Kivelän sairaalalle	16
2.2 Arkkitehti Gunnar Taucher	18
2.3 Merkittävät muutosvaiheet	20
 3 KEITTIÖRAKENNUKSEN ULKOARKKITEHTUURI JA RAKENNE	22
3.1 Alkuperäiset julkisivut	22
3.2 rakenne	24
3.2 Julkisivumuutokset	26
3.3 Julkisivujen nykytila	28
 4 TILARATKAISU JA SISÄTILOJEN ARKKITEHTUURI	30
4.1 Alkuperäinen pohjaratkaisu ja sisätilat	30
4.2 Sisätilamuutokset ja säilyneisyys	34
4.3 Nykyiset sisätilat	38
 5 ARVOT JA ANALYYSI	48
 6 LÄHTEET	52

SAIRAALAN KEITTIÖRAKENNUKSEN SIJAINTI KIVELÄN ALUEELLA

UUSI SISÄÄNKÄYNTIRAKENNUS
1985

17 SAIRAALAN
SISÄTAUTIPAVILJONKI 1932

18 SAIRAALAN HALLINTO-
JA ASUINRAKENNUS
1935

05 KÖYHÄINTALON
LASARETTI
1878

03 KÖYHÄINTALON
TALOUSRAKENNUS
1873

21 HESPERIAN SAIRAALA
1961

19 SAIRAALAN
RUUMISHUONE
1940

07 KÖYHÄINTALON
MIESTEN RAKENNUS
1889

15 SAIRAALAN
KEITTIÖRAKENNUS
1928

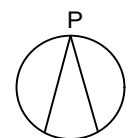
10 KÖYHÄINTALON
MIELISAIRAALA
1894

14 TUBERKULOOSI-
PAVILJONKI
1906

12 TUBERKULOOSI-
PAVILJONKI
1902

13 TUBERKULOOSI-
PAVILJONKI
1905

08 TYÖLAIKOKSEN
PÄÄRAKENNUS
1889

SELVITYKSEN LÄHTÖKOHDAT

SELVITYKSEN KOHTEET

Selvitystyön kohteena on ollut Kivelän sairaala-alueen ennen 2000-lukua valmistunut rakennuskanta.

Erilliset selvitykset on laadittu seuraavista kohteista:

- Köyhäintalon päärakennus v. 1873 (Rak 03)
- Köyhäintalon Lasaretti v. 1878 (Rak 05)
- Työlaitoksen Miesten rakennus v. 1889 (Rak 07)
- Työlaitoksen päärakennus v. 1889 (Rak 08)
- Mielisairaalarakennus v. 1894 (Rak 10)
- Tuberkuloosipaviljongit v. 1902, 1905, 1906 (rak 12, 13 ja 14)
- Keittiörakennus v. 1928 (Rak 15)
- Sisätautiosasto sekä Hallinto- ja asuinrakennus v. 1932 ja 1935 (Rak 17 ja 18)
- Ruumishuone- ja kappelirakennus v. 1940 (Rak 19)
- Hesperian sairaala v. 1961 (Rak 21)

Asemakaava ja suojelu

Selvitystä laadittaessa vuonna 2024 Kivelän sairaala-alueen asemakaava oli peräisin 1990-luvulta. Selvitys on laadittu asemakaavoitustyön tarpeisiin. Kaikkia selvityksen rakennuksia koskien suojelumääräykset tulevat tarkentumaan. Kohteet ympäristöineen ovat merkittävä osa köyhäinhoidon ja sairaaloiden historiaa Helsingissä sekä rakennushistoriallisesti arvokkaita.

SELVITYSTYÖ JA SEN TEKIJÄT

Selvitystyö

Nyt tehdyt rakennushistoriaselvitykset on tarkoitettu Kivelän alueen ja sen rakennusten kaava- ja tarvesuunnittelua sekä päätöksentekoa varten. Selvitysten pääpaino on ollut rakennuksen säilyneisyyden, ominais-

piirteiden ja arvojen määrittämisessä. Tuberkuloosipaviljongeista (rak 12, 13 ja 14) tehty rakennushistoriaselvitys on muita tarkempi rakennusosien ajoituksen suhteen. Muiden rakennusten kohdalla rakennusosakohdainen ajoitus on tehty kevyemmin.

Tekijät

Rakennushistoriaselvityksen on laatinut riippumattomana konsulttityönä Arkkitehdit Mustonen Oy. Selvityksen tekoon ovat osallistuneet arkkitehdit Olli Heilasvuori, Katja Savolainen, Riikka Koivula, Netta Böök ja arkk. yo. Roope Mustonen.

Tilaaaja ja ohjausryhmä

Selvityksen on tilannut Helsingin kaupunki, maankäyttö- ja kaavoitusosaston sekä rakennetun ympäristön osastojen yhteistilauksena. Yhteyshenkilönä on ollut arkkitehti Karoliina Periäinen.

Selvitystyötä on ohjannut ohjausryhmä, johon kuuluvat Sakari Mentu (arkkitehti, Asemakaavoitus), Santeeri Nuotio (arkkitehti, Asemakaavoitus), Karoliina Periäinen (projektiarkkitehti, Tilat-palvelu), Oula Rahkonen (maisema-arkkitehti, Kaupunkitila- ja maisemasuunnittelu) ja Anne Salminen (tutkija, Helsingin kaupunginmuseo).

Lähdeaineisto

Tärkeimpinä lähteinä ovat olleet alkuperäiset ja varhaisten muutosvaiheiden piirustukset, joista vanhimmat löytyvät Helsingin kaupunginarkistosta ja uudemmat Helsingin rakennusvalvonnan ja Helsingin kaupungin Kaupunkiympäristön arkistoista. Vanhoja valokuvia on löytynyt erityisesti Helsingin kaupunginmuseon kokoelmista, joitain myös Museoviraston ja Arkkitehtuurimuseon kokoelmista. Kirjallisista lähteistä keskeinen on ollut *Helsingin kaupungin sairaalalaitoksen historia* vuodelta 1968.¹

¹ Heiniö, Rosén, Soininen & al., 1968.

→ Kivelän sairaala-
alue ilmakuvas-
sa vuonna 1969, jol-
loin kaikki nyt sel-
vityksen alaisena
olevat rakennuk-
set oli rakennettu.
HKP

Viimeisimpien vuosikymmenten muutosvaiheet ovat paikoin jääneet dokumentoimatta. Näiden osalta tiedot selvityksessä ovat vajavaiset ja tilanne vaihtelee rakennuksittain.

Tarvittavat lisäselvitykset

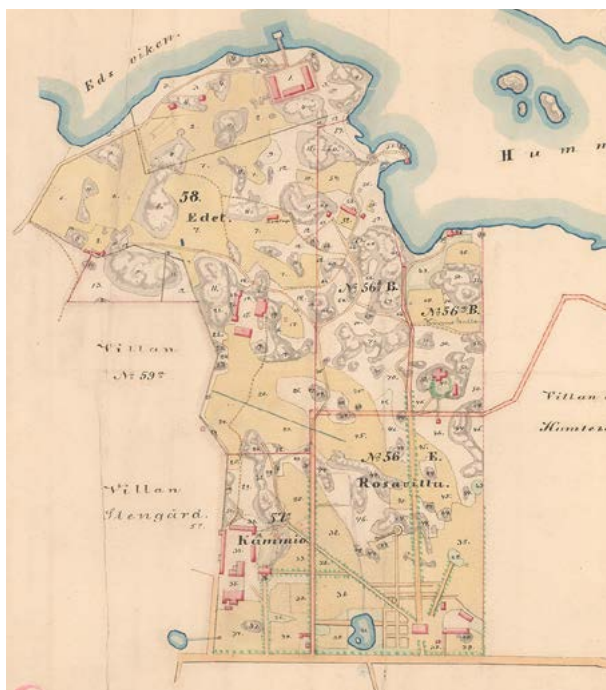
Nyt tehdyt rakennushistoriaselvitykset on tarkoitettu kaava-suunnittelua ja päätöksentekoa varten. Rakennushistoriaselvityksiä on täydennettävä tarvittaessa,

kun rakennuksissa lähdetään suunnittelemaan laajempia korjaus- ja muutostöitä tai lupakynnyksen ylittäviä toimenpiteitä. Selvitysten tarkennusvaiheessa käydään, väritutkimuksia ja rakenneavauksia hyödyntäen, tarkemmin läpi julkisivujen ja sisätilojen sekä niiden rakennusosien ja pintamateriaalien säilyneisyys. Analyysiä ja arvotusta tarkennetaan tutkimusten perusteella.

1 KIVELÄN ALUEEN RAKENTUMINEN

Seuraavilla sivuilla esitetään tiivistelmä Kivelän sairaala-alueen rakentumisesta, jotta tässä selvityksessä käsiteltävä rakennus asettuu kontekstiinsa. Päälähteenä alueen rakentumisen historiasta on käytetty vuonna 1968 julkaistua *Helsingin kaupungin sairaalalaitoksen historiaa* ja Loci Maisema-arkkitehdit Oy:n laatimaa *Kivelän sairaalan ympäristöhistoriaselvitystä* vuodelta 2012.

Alueella on rakennuksia melkein kaikilta vuosikymmeniltä aina vuodesta 1873 alkaen, ja suunnittelijoina on toiminut useita eri arkkitehteja. Heidän piirtämänsä rakennukset heijastavat oman aikansa rakennustekniikkaa ja köyhäintalo- ja sairaalarakentamisen vaatimuksia mutta myös tuolloisia arkkitehtuurin tyylivirtauksia.

↑ Vuonna 1872 laadittuun karttaan on piirretty Edet-huvilan tontille punaisella Kivelän köyhäintalon ensimmäiset rakennukset. Vasemmassa alakulmassa on Kammion huvila. Karta öfver staden Helsingfors underlydande villorna Kammio, Edet... . C. Reuter. HKA.

1.1 KÖYHÄINTALOVAIHE

Vaivaistenhoidosta vastasivat alkuun seurakunnat, kun taas työkykyisille kerjäläisille ja irtolaisille valtio rakens pakkotyölaitoksia. Köyhäinholitolainsäädäntöön työlaitokset ilmaantuivat vuonna 1817: seurakuntia kehoitettiin perustamaan työkykyisille avuntarvitsijoille työhuoneita käsityömaisen työnteon tukemiseksi. 1860-luvun katovuodet ja nälänhätä johtivat säädösten uudelleenarvioimiseen. Tässä vaiheessa myös Helsinkiin ryhdyttiin ajamaan ajanmukaista köyhäintaloa. Vuoden 1879 vaivaishoitoasetus selvensi, että kuntien oli huolehdittava niistä, joista ei kukaan huolehdi ja jotka eivät kykene työhön, mutta työkykyisten tuli tehdä avun vastineeksi työtä. Näin köyhäinhoidon tehtävät ymmärrettiin 1920-luvulle saakka.¹

KÖYHÄINHOITO HELSINGISSÄ

Helsingissä alkoi seurakunnallinen, järjestetty köyhäinhoito vuonna 1815. Köyhäintalo toimi keskustan tuntumassa Kruununhaassa, mutta hoidokkien määrän jatkuvasti kasvaessa uusi köyhäintalo todettiin jo 1830-luvulla välttämättömäksi.²

SIJOITUS KAUPUNGIN ULKOPUOLELLE

Oli pitkällisen prosessin tulosta, että köyhäintalo päättyi Kivelään, joka ei tuolloin ollut Helsingin kaupungin alueella. Maaseutusijainnilla nähtiin kyllä monia etuja: laitoksen rakentaminen ja ylläpito tulisivat edullisemmaksi, vaivaiset terveemmiksi ja tyytyväisemmiksi, ja kevyt työnteko pelloilla ja puutarhassa olisi monessa mielessä hyödyllistä. Köyhäintalon sijoittamisen kaupungin ulkopuolelle teki kuitenkin mahdolliseksi vasta vaivaishuollon ohjesäännön muutos 1870-luvun alussa. Sen myötä köyhäintalolle hankittiin Edesvikenin (Taivallahden) Edet-huvilan tontti n:o 10, joka sijaitsi Stengårdin eli Kivelän huvila-alueella kaupungin ulkopuolella.³

¹ Heikkilä-Kauppinen, 2017. s. 131; Pulma, 1994. s. 56.

² Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 193.

³ Loci Maisema-arkkitehdit Oy, 2012. s. 16.

KÖYHÄINTALON RAKENTAMINEN

Köyhäntalon arkkitehdiksi valittiin Theodor Höijer, ja sen ensi vaihe valmistui 1873. Se oli ryhmä rakennuksia, mitä kuvastaakin köyhäntalon ruotsinkielinen nimitys *fattiggård*. Siihen kuuluivat talousrakennus, itäinen siipirakennus eli työlaitos, läntinen siipirakennus, lastenkoti, sauna-pesutupa sekä joukko kevytrakenteisia vajoja ja talleja. Niiden voidaan katsoa noudattaneen nk. *paviljonkijärjestelmää*, jossa periaatteena oli hajauttaa eri toiminnot ja osastot omiin rakennuksiinsa, paviljonkeihin, kuten ajan sairaalarakentamisessakin oli tapana. Yksikerroksiset paviljongit voitiin toteuttaa taloudellisesti kokonaan puusta, kaksikerroksisissa toinen kerros. Kivelässä rakennuksista muodostettiin suora kulmaista koordinaatistoa noudattavia pihvoja, jotka tyypillisesti aidattiin. Taustalla vaikutti näkemys, että vaivaiset olisi järkevää sijoittaa useampaan pieneen rakennukseen, jotta köyhäntalosta ei tulisi kasarmia. Hoitopaikkoja riitti 113:lle ja lastenkotipaikat mukaan lukien 149 hoidokille.⁴ Vaivaisten ja köyhien määrän jatkuvasti kasvaessa köyhäntaloon rakennettiin lisätiloja sitä mukaa kuin rahoitusta myönnettiin.

LASARETTI, SAIRAALA, LASTENKOTI

Köyhäinhoitoon kuului myös fyysisten ja psyykkisten vaivojen ja sairauksien hoito. Vuonna 1878 köyhäntaloon valmistui lasaretti parantumattomasti sairaiden köyhien hoitoa varten ja läntiseen siipirakennukseen kirkko. Vuonna 1882 päästiin suunnittelemaan kaivattu mielisairaala ja 1889 laajentamaan lastenkotia.⁵ Nekin sijoitettiin paviljonkimaisesti mutta lähelle toisiaan.

TYÖLAITOS

Oman rakennusryhmänsä muodosti työlaitos, joka perustettiin hädänalaisten joukon vain kasvaessa. Sen tehtävä oli tarjota työansioita työhön kykeneville, kuten vuoden 1879 asetus edellytti. Arkkitehti Sebastian Gripenbergin 100 hengelle suunnittelema työlaitos nousi 1889 tontin lounaisnurkkaan ja käsitti neljä rakennusta: päärakennuksen, työlaitoksen valvojan asuintalon aputoimintoiheen, paja- ja vajarakennuksen sekä ulkokuoneen. Köyhäntalon pihapiiriin valmistui miesten rakennus Mattila.⁶

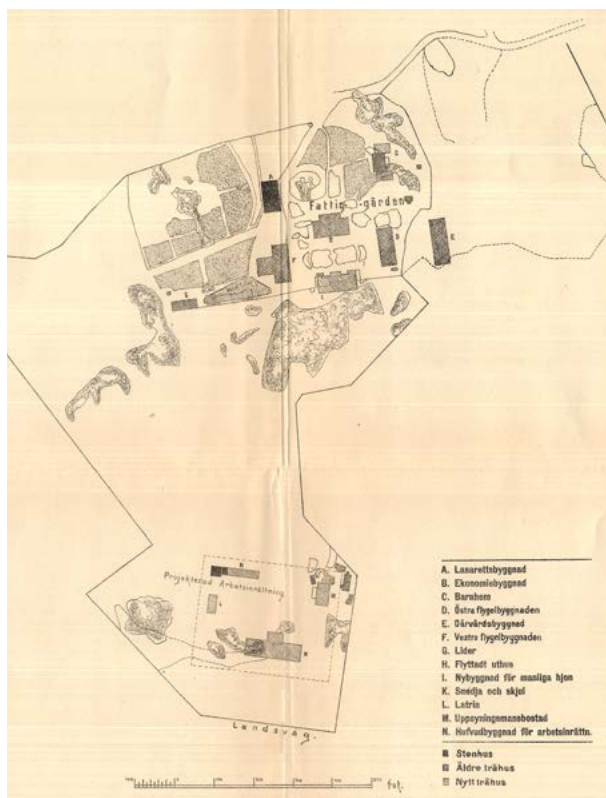
4 Loci Maisema-arkkitehdit Oy, 2012. s. 16; Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 194–195.

5 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 195–197, 198–202.

6 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 202–203.

↑ Helsingin kartassa vuodelta 1876 on esitetty köyhäntalo (fattiggård), kun taas tontin aiemmat rakennukset ovat kadonneet. Helsingin raja kulki vanhan Töölön kylän ja Meilahden välillä vuoteen 1906 asti. Plan af Helsingfors jemte omgifning, C. H. Nummelin 1876, HKA.

↑ Köyhäntalon asemapiirros vuodelta 1887. HKA.

↑ Köyhäntalon kirkko sijaitsi läntisessä siipirakennuksessa. Taustalla vasemmalta oikealle lasaretti, talousrakennus ja "Mattila". Eino Heinonen 1949. HKM.

SAIRAANHOIDON KASVAVAT TARPEET

Myös köyhien mielisairaalaapaikoista oli pula, johon pyrittiin vastaamaan rakentamalla 1894 suurempi ja modernimpi mielisairaala. Sen piirustukset laati aikansa pätevin sairaalasunnittelija, arkkitehti Onni Törnqvist. Toinen akuutti rakennustarve koski köyhiä tuberkuloosipotilaita, joita varten Kivelään pystytettiin vuosina 1902–1906 kolme tuberkuloosipaviljonkia Theodor Höijerin piirustusten mukaan. Ne sijoitettiin köyhäntalon ja työlaitoksen väliselle alueelle. Vielä akuutimpaa oli ilmeisesti mielisairaiden hoitaminen, sillä paviljongit otettiin nopeasti käyttöön näiden hoitotiloina.⁷ Ongelma sai kestäväen ratkaisun vasta silloin, kun Laaksoon valmistui uusi keuhkotautisairaala vuoden 1929 lopulla.

KÖYHÄINTALOSTA SAIRAALAKSI

Vähitellen oli tultu tilanteeseen, jossa suurin osa köyhäntalon potilaspaikoista oli sairaanhoidon käytössä. Lisäksi potilaat olivat kyllä varattomia mutta eivät varsinaisia köyhäinhoidon huostaansa ottamia kunnanvaimaisia. Kun merkittävä osa rakennuksista arvioitiin huonokuntoisiksi 1908 eivätkä Kivelän alue ja tilat muutenkaan riittäneet kaikkiin toimintoihin, Kivelä osoitettiin vuodesta 1912 lähtien pelkästään sairaalakäyttöön.⁸ Köyhäntalo ja työlaitos siirtyivät niille 1906 valmistuneeseen kunnalliskotiin Helsingin Koskelaan ja lastenkoti Oulunkylään, sillä niiden ei katsottu vaativan yhtä keskeistä sijaintia kuin sairaalan.⁹

⁷ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 211–217.

⁸ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 215–216, 223.

⁹ Loci Maisema-arkkitehdit Oy, 2012. s. 21.

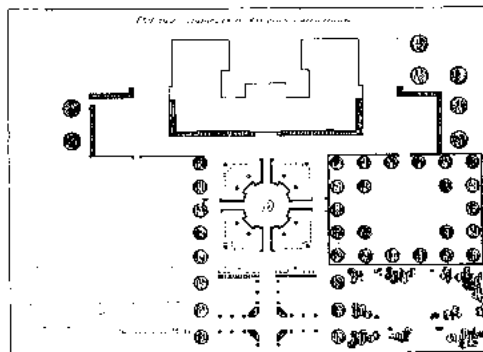
↑ Mikäli Kivelän köyhäntalon alue olisi järjestetty vuoden 1909 asemakaavan mukaisesti, yhteys merenrantaan olisi katkaistu ja Kivelän alue pilkottu tavalla, joka olisi suuresti hankaloittanut alueen kehittämistä sairaalana. Vuonna 1917 tontti kuitenkin palautettiin kokonaisuudeksi, ja sen itäreuna ulotettiin Välskärinkatuun. Kuvalähde: Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 221.

↑ Kivelän sairaalan alue ulottui vuonna 1913 Taivallahden rantaan, jonne kartassa on hahmoteltu suunnitteilla ollut uimahuone. Läntisen reunan alueesta rajasi pois 1920-luvun lopulla rakennettu Mechelininkatu. Karta öfver Stengårds sjukhus område, 13.6.1913. HKA.

↑ Uudet asuin- ja hallintorakennus ja sisätautipaviljonki vuoden 1935 ilmakuvassa. Veljekset Karhumäki. HKM.

↑ Kivelän mielisairaalan eteläpuolelle laadittu muotopuutarhasuunnitelma vuodelta 1926. Suomessakin alettiin 1920-luvulla kiinnittää huomiota hoitolaitosten ympäristöjen laatuun ja luonnonkauneuteen. Kivelän sairaalan puutarha oli vuodesta 1912 ollut sairaalan toimitsijan viljelyksessä, mutta vuonna 1920 kaupungin asemakaava-arkkitehti Birger Brunila sai tehdä ehdotuksen, miten puutarha järjestettäisiin sairaalan tarpeisiin, pääasiallisesti mielisairalarakennuksen eteläpuolelle. Ei ole varmuutta, onko ylläoleva piirustus Brunilan. (Loci Maisema-arkkitehdit Oy, 2012. s. 21, 28, 39.) HKA.

1.2 SAIRAALAVAIHE

SAIRAALA 1920–1930-LUVUILLA

Ensimmäinen ajanjakso, jolloin Kivelää kehitettiin yksinomaan sairaalakäytön näkökulmasta, oli 1920-luvulta 1930-luvun loppuun. Suunnittelijana toimi kaupunginarkkitehti Gunnar Taucher. Alkuun valmistui kaupan kaivattu uusi keittiörakennus pesuloiheen ja saunoiheen 1928.

Ajanjakson alussa Kivelässä toimivat mielenterveys-, sisätauti- ja keuhkotautipotilaiden osasto, mutta vuonna 1929 alue päätettiin järjestää pääasiallisesti sisätautisairaalaaksi. Vain tiilinen mielisairaala jäi entiseen käyttöönsä.¹⁰ Laajasta rakennusohjelmasta toteutuivat 1930-luvulla sisätautipaviljonki ja hallinto- ja asuinrakennus sekä vuonna 1940 ruumishuone. Rakennetekniikan kehitys ja hissit mahdollistivat uudenlaiset, monikerroksiset *blokkisairaalat*, joissa toiminnot sijoitettiin päällekkäin pystyliikennetilojen varaan. Uudet sairaalarakennukset toteutettiin vuoden 1906 asemakaavan mukaisten katujen varteen alueen reunoille. Taivalahden rantaan rakennettiin sairaalalle uimahuone.¹¹

Mielisairaalan eteläpuolelle suunniteltiin 1920-luvulla asemakaava-arkkitehti Birger Brunilan johdolla muoto- ja kävelypuutarha, joka toteutui ainakin osin, kuten vuoden 1943 ilmakuva osoittaa.¹²

↑ Kivelän sairaala vuoden 1943 ilmakuvassa. HKP.

¹⁰ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 236, 228, 240, 627–628.

¹¹ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 237.

¹² Loci Maisema-arkkitehdit Oy, 2012. s. 28.

↑ Kivelän sairaala vuoden 1956 ilmakuvassa. Sen alalaidassa näkyvät Ypyöiden suunnittelemat asuintornit Pohjoisen Hesperiankadun varressa tontilla, joka oli erotettu sairaalan tontista vuonna 1941. HKP.

↑ Kivelän sairaala vuoden 1969 ilmakuvassa. HKP.

SAIRAALA 1950–1960-LUVUILLA

Sotien jälkeen sairaalaympäristöjä kehitettiin yhä suuremmiksi yksiköiksi. Tavoitteena olivat sairaanhoito-
piirikohtaiset keskussairaalat, mikä koski myös Kivelän sairaala-aluetta.

Vuonna 1951 kaupunki julisti kutsukilpailun Kivelän alueen uudelleenjärjestämiseksi. Voittajaksi valittiin arkkitehtien Ragnar Ypyän ja Martta Martikainen-Ypyän erittäin kokonaisvaltainen ehdotus. Vaikka sairaalasuunnitelmassa pyrittiin kokonaisratkaisuun, rakennukset toteutettiin yksittäisinä hankkeina, ja suunnitelmasta toteutui vain osia. Vuonna valmistui 1954 kaksi henkilökunnan asuintornia ja vuonna 1961 Hesperian sairaalan päärakennus. Ne sijoitettiin alueen reunalle, Pohjoisen Hesperiankadun ja Välskärinkadun varteen.¹³

¹³ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 631–634.

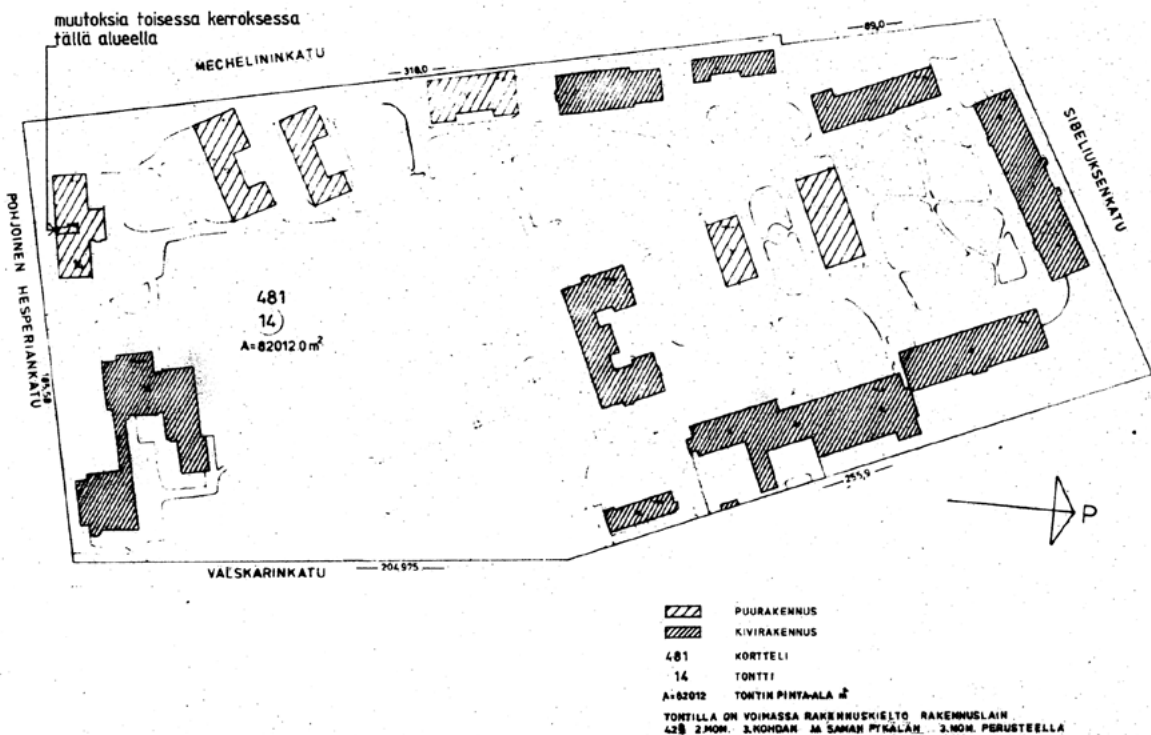
↑ Pohjoisen Hesperiankadun asuintornit rakennettiin sairaalan hoitajille ja sairaalapulaisille. V. S. Salokangas, 1957. HKM.

YHTEENVETO

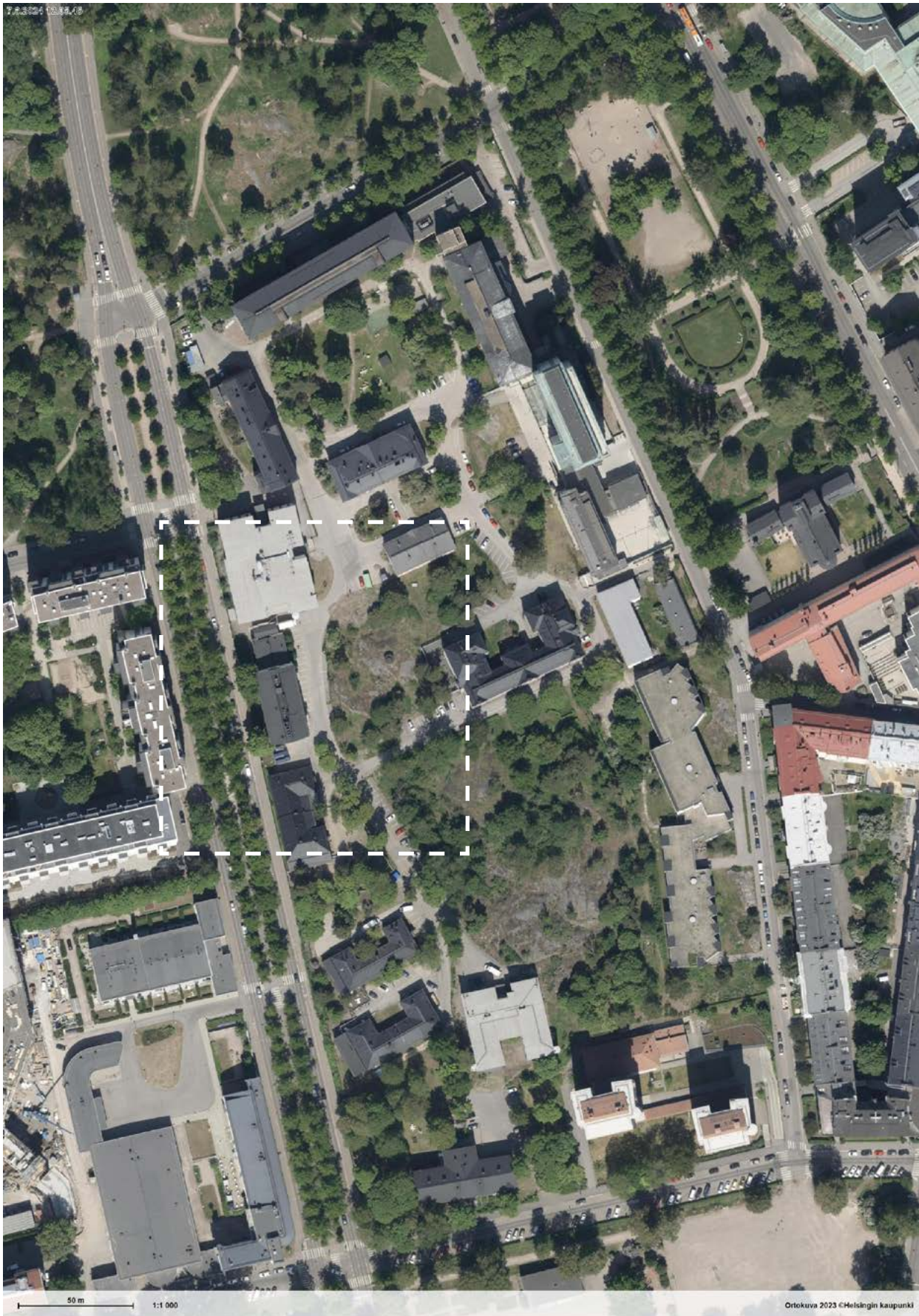
Kivelän sairaala-alueella on tutkitulla ajanjaksolla 1870-luvulta 1960-luvun alkuun tavoiteltu korkeatasoista arkkitehtuuria ja rakennettu laadukkaasti. Merkittävä osa rakennuksista on suunniteltu virkatyönä Yleisten rakennusten ylihallituksessa ja kaupungin rakennuskonttorissa. Rakennusten joustavuus on sallinut niiden muuntelun vaihtuvien toimintojen mukaisesti, ja uudisrakentaminen ja laajennukset on toteutettu huolellisen suunnittelun pohjalta kokonaisuuteen harkitus-
ti sovittaen. Vaikka Kivelän sairaala-alueen koko ja rajat ovat muuttuneet 140 vuoden aikana kulloistenkin tarpeiden ja ihanteiden mukaan ja tonttia on 2000-luvun mittaan pienennetty, sen vanhimmat rakennetut osat ovat säästyneet. Ne ovat peräisin Kivelän köyhäntalovaiheesta, joka on olennaisesti vaikuttanut alueen muotoutumiseen. Köyhäntalovaihetta onkin pidettävä yhtä tärkeänä osana Kivelän sairaala-alueen historiaa kuin sairaalavaihetta.

↑ Vuonna 1961 valmistunut Hesperian sairaala Välskärinkadun varressa vuonna 1974. Volker von Bonin. HKM.

↑ Kivelän sairaalan asemapiirustus
22.12.1981. T. Pajunen, Helsingin kaupungin rakennusvirasto. HRVA

1.3 KIVELÄN ALUE JA KEITTIÖRAKENNUS

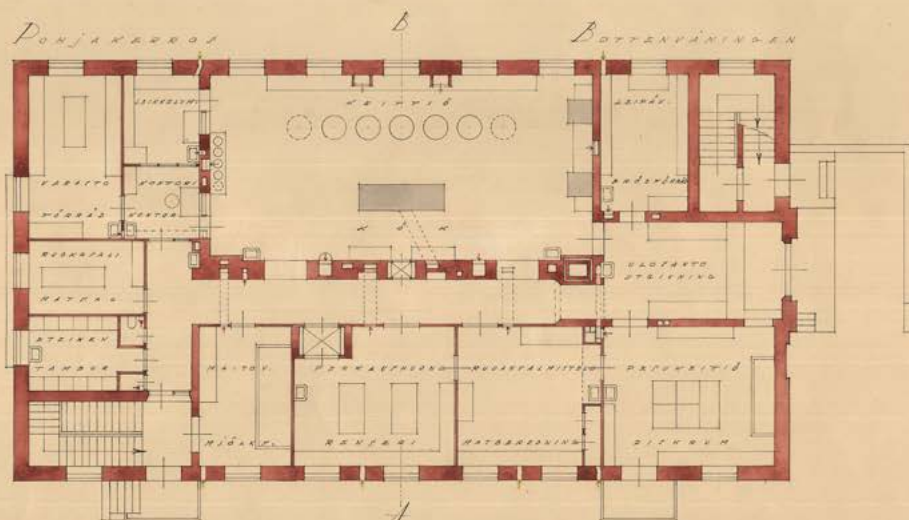
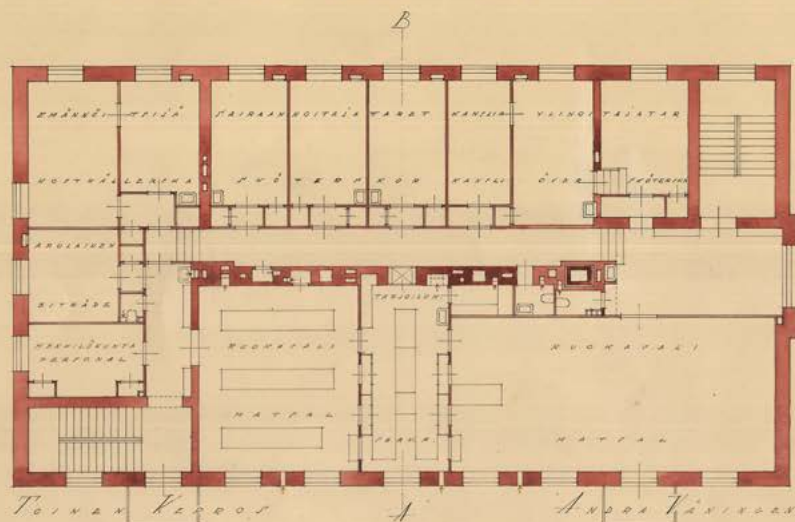
Keittiörakennus (Rak 15) sijaitsee Kivelän alueen länsireunalla Mechelininkadun varressa. Se rakennettiin koko aluetta palvelevaksi keskuskeittiö- ja ruokalarakennukseksi. Mechelinin katu oli tuolloin ollut suunnittelia jo pitkään, mutta rakennuksen valmistuessa vuonna 1928 keittiörakennuksen länsipuoli oli vielä Kivelän aluetta.

KIVELÄN ALUE JA KEITTIÖRAKENNUS V. 2023 ILMAKUVASSA
ILMAKUVA HELSINGIN KARTTAPALVELU

KIVELÄN
SAIRAALAN VUOKRAALUE
ENDOTUS KEITTIÖRAKENNUKSEEN
KORTTELIN N:O 481 HELSINGISSÄ

STENGÄRD
SUKKUS ARRENDEOMRÅDE
FÖRSLAG TILL KÖKSBYGGNAD I
KVARTERET N:O 481 I HELSINGFORS

10 0 10 607
Kuva 1:100 Skala

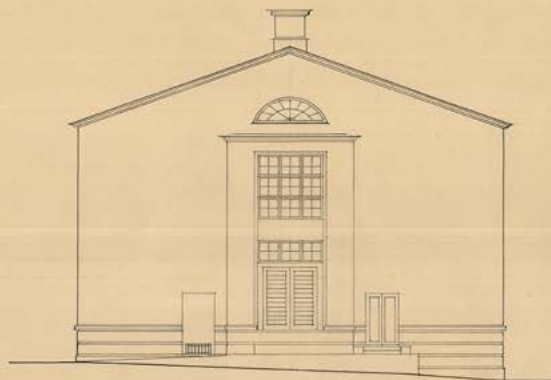
Laskettu ja suunniteltu: Gunnar Taucher, arkkitehti.
Helsingin kaupungin teknisen osaston Helsingfors stads tekniska nämnden.
Tulot kassan 9 p:nä 1927. den 9 Maj 1927.
Vasta puolesta: [Signature] ja [Signature]

HELSINGIN KAUPUNGIN RAKENNUS-
TUOTOJA
HELSINGIN KAUPUNGIN RAKENNUS-
TUOTOJA
HELSINGIN KAUPUNGIN RAKENNUS-
TUOTOJA

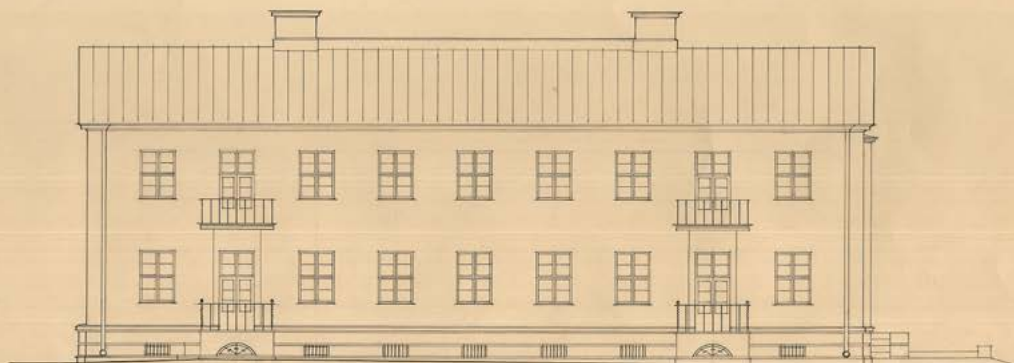
62111 3

↑ Pääpiirustukset 1927. Keittiörakennuksen ensimmäisen ja toisen kerroksen pohjapiirustus, allekirj. Gunnar Taucher. HKA

KIVELÄN
SAIRAALAN VUOKRAALUE
EHDOTUS KEITTIÖRAKENNUKSEEN
KORTTELISSA N:o 481 HELSINGISSÄ
STENGÅRD.
Sjukhus ARRENDERADE
FÖRSLAG TILL KÖKSBYGGNAD I
KVARTERET N:o 481 I HELSINGFORS

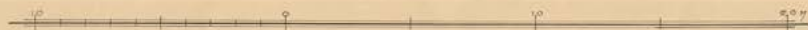

Julkisivu Pohjoispuolen-Fasad mot Nord

Julkisivu Itään

Fasad mot Öster

Kaava 1:100 Skala

Tekijästä mainittakoon: Genslöd utan anmärkning, intygas
Helsingin kaupungin rakennusvalvottu Helsingfors stads byggnadsnämnden,
Stadsarkiv 9 p:nä 1927 den 9 Maj 1928
Vastaanottanut: Gunnar Taucher

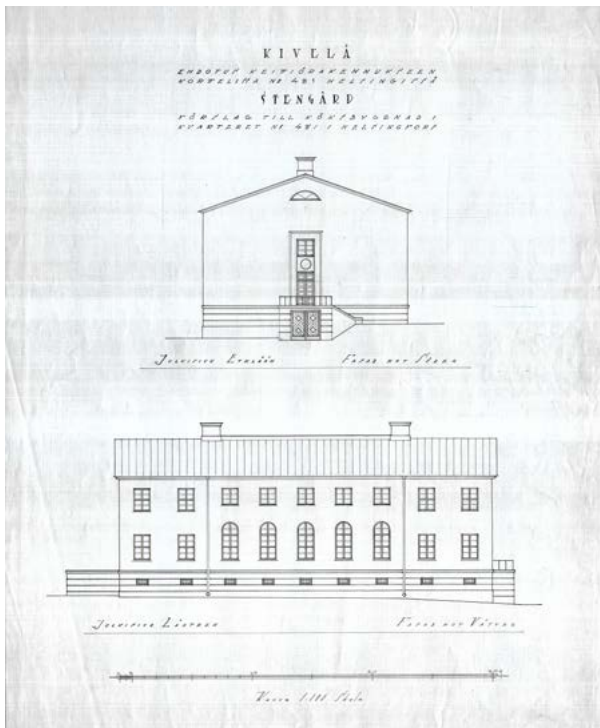
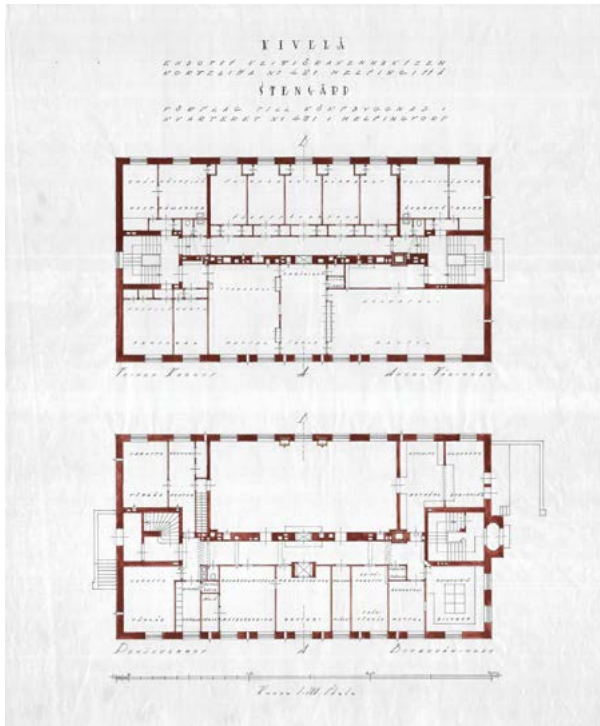
HELSINGIN KAUPUNGIN RAKENNUSVALVOTTAJA
Helsingfors stads byggnadsnämnden
BYGGNADSKONTOR
BYGGNADSKONTOR

Gunnar Taucher
1927

62 XXI 4

2 KEITTIÖRAKENNUKSEN RAKENTAMINEN JA VAIHEET

2.1 KESKUSKEITTIÖ KIVELÄN SAIRAALALLE

KEITTIÖRAKENNUKSEN SUUNNITTELU

Vuonna 1920 asetettiin komitea suunnittelemaan kunnan sairaaloiden laajentamista. Komitean mukaan oli kuitenkin ennen uuden keskussairaalan rakentamista tärkeää korjata ja osin laajentaa aiempia kunnallisia sairaaloita. Kivelän sairaala-alueen korjausten yhteydessä todettiin olevan tarve rakentaa *"niin tilavan ruokalarakennuksen että siellä voidaan laittaa ruoka sairaalan kaikille potilaille"*.¹

Taloudellisten vaikeuksien jälkeen hanke viivästyi, kunnes toimeksianto lopulta annettiin Helsingin kaupungin huoneenrakennuskonttorille, jossa suunnitelmista vastasi kaupunginarkkitehti Gunnar Taucher. Keittiörakennuksen pääpiirustukset hyväksyttiin vuonna 1927, ja rakennus valmistui syksyllä 1928.²

Vanha ruokalarakennus

Aiemmin alueella toimineen ruokalarakennukseen sijoitettiin varastotiloja ja sen keittiötiloihin pesutupa ja sauna. Vanha laho saunarakennus purettiin.³

Keittiörakennuksen toiminnot

Rakennuksessa oli kaksi kerrosta ja kellari. Varsinaisten keittiötilojen ja ruokasalien lisäksi rakennuksessa sijaitsi alun perin emännöitsijän ja sairaalan henkilökunnan asuntoja.

¹ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 234

² Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 235

³ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 235

☞ ← Keittiörakennuksesta on olemassa päiväämättömät luonnospiirustukset, joissa se on melko pitkälle samanlainen kuin toteutunut, mutta portaat ja sisäänkäynnit on sijoitettu molempien rakennus, päätyjen keskelle. Kivelä, ehdotus keittiörakennukseen. HKA

KIVELÄN
SAIRAALAN VUOKRAALUE
EHDOTUN KEITTIÖRAKENNUKSEEN
KORTTELIN N: 481 HELSINGISSÄ
STENGÅRD,
SUKKUHUS ARRENDEOMRÅDE
FÖRSLAG TILL KÖKBYGGNAD I
KVARTERET N: 481 I HELSINGFORS

Tuona 1927. Kesk. kuun 18. päivänä on Helsingin kaup-
pungin Maailmansuulla tarkastanut ja maadellekuvaksi vahvistanut
tämän piirustuksen, kuten mainittuna päivänä L. v. n. keh-
dellä laudalla päätetty ja lausuma. Ollaan: tahtoa; Hel-
singin maadellekuvaksi, kuten yllä.

Lausuma 30 markkaa.

Tuon puolesta:

G. Taucher

22. 12. 1927. Kuun 19. päivä toimitti allekirjoittanut
tämän piirustuksen maadellekuvaksi, kuten mainittuna päivänä L. v. n. keh-
dellä laudalla päätetty ja lausuma. Ollaan: tahtoa; Hel-
singin maadellekuvaksi, kuten yllä.

M. Kinn

Tuona 1927. 18. päivä on L. v. n. toimittanut ta-
hennusjärjestyksen 28 §:n mukaisesti rakennus-
tahtoa, ilman maadellekuvaksi. Helsingissä, ku-
ten yllä.

G. Taucher

Tuona 1927. Kesk. kuun 20. päivä toimitti allekirjoittanut
tämän piirustuksen, kuten mainittuna päivänä L. v. n. keh-
dellä laudalla päätetty ja lausuma. Ollaan: tahtoa; Hel-
singin maadellekuvaksi, kuten yllä.

Tuon puolesta:
G. Taucher

Tuona 1927. Kesk. kuun 20. päivä toimitti allekirjoittanut
tämän piirustuksen, kuten mainittuna päivänä L. v. n. keh-
dellä laudalla päätetty ja lausuma. Ollaan: tahtoa; Hel-
singin maadellekuvaksi, kuten yllä.

Tuon puolesta:

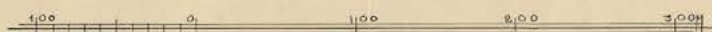
G. Taucher

Tuona 1928. 16. päivä on L. v. n. toimittanut ta-
hennusjärjestyksen 28 §:n mukaisesti rakennus-
tahtoa, ilman maadellekuvaksi. Helsingissä, ku-
ten yllä.

G. Taucher

ASUNAPIIRUSTUS

SITUATION PLAN

Kaava 1:2000 Skala

Tarkastettu maadellekuvaksi.

Granshad utan anmärkning, inryggar:

Helsingin kaupungin rakennuskomiteassa Helsingfors stads byggnadsnämnden

Kesk. kuun 9. päivä 1927 den 9 Maj 1927

Viran puolesta

Ex officio

G. Taucher

62 XXI

2.2 ARKKITEHTI GUNNAR TAUCHER

↑ Taucherin johdolla suunniteltu, monumentaalinen Aleksis Kiven koulu valmistui syksyllä 1934. Se oli mitoitettu parille tuhannelle oppilalle ja oli pitkään Pohjoismaiden suurimpia. HKM

GUNNAR TAUCHER KIVELÄN ALUEELLA

Gunnar Taucher vastasi Kivelän sairaala-alueen suunnittelusta 1920-luvun lopun keittiörakennuksesta lähtien. Hänen alaisuudessaan suunniteltiin olemassa olevien rakennusten muutosten lisäksi myös sairaalan sisätautipaviljonki (1932) sekä sairaalan hallinto- ja asuinrakennus (1935). Ruumishuone (1940) oli viimeinen hänen Kivelän alueelle suunnittelemistaan rakennuksista.

↑ Arkkitehti Gunnar Taucher passikuvassa. MVA, historian kuvakokoelma

TAUCHER KAUPUNGINARKKITEHTINÄ

Arkkitehti Gunnar Taucher (1886–1941) teki pitkän uran Helsingin kaupungin palveluksessa, ensin rakennustarkastajana ja vuosina 1924–1941 kaupunginarkkitehtinä. Kaupunginarkkitehteistä tuli 1920-luvulla tärkeä uusi ammattikunta, jolla oli ratkaiseva vaikutus siihen, minkä näköistä kaupunkia uudessa tasavallassa rakennettiin.¹

Helsingin kaupungin huoneenrakennuskonttorissa laadittiin Taucherin johdolla piirustukset lukuisia pääkaupungin julkisia rakennuksia varten. Päätyönä voidaan pitää Helsingin työväenopiston rakennusta (1927) ja eräitä kouluja.² Taucherin johdolla suunniteltiin myös Helsingin katukuvaan ikonisina kuuluvia lippakioskeja.

Tarkemmin Taucherin työuraa kaupunginarkkitehtinä kuvaa taidehistorioitsija Anne Mäkinen kirjassaan *Rakennuksia helsinkiläisille – Gunnar Taucher kaupungin arkkitehtina 1924–1941*.

¹ Nikula 2006. Verkkolähde.

² Mäkinen, 2016. s. 7–8.

TAUCHER SAIRAALASUUNNITTELIJANA

Taucher perehtyi opintomatkoillaan 1920-luvun alussa uusiin sairaaloihin ja mielisairaloihin Tukholmassa ja Kööpenhaminassa. Vuonna 1930 hän tutustui Dresdenin suureen hygieni- ja sairaalanäyttelyyn, jossa oli esillä sairaalasuunnittelun ja -laitteiden uutuuksia.³

Sipoon Nikkilässä sijainneen Helsingin kaupungin mielisairaalan laajentaminen oli kaupunginarkkitehdin ensimmäinen sairaalasuunnittelutehtävä. Uudisrakennukset suunniteltiin blokkijärjestelmää noudattaen. Ensimmäisenä valmistui vuonna 1926 naispotilaiden blokki, ja 1930–1940-luvuilla Taucherin johdolla laadittiin piirustukset miespotilaiden blokista, hoitajattarien asuntolasta, uudesta naispotilaiden blokista, juhla- ja voimistelusalirakennuksesta sekä apurakennuksista.⁴

On kiinnostavaa, että vaikka Taucher oli vakaa blokkijärjestelmän kannattaja, hän arvioi blokkityyppisen uudisrakentamisen Nikkilään sopimattomaksi. Hän näki vanhan, paviljonkijärjestelmää noudattavan mielisairaala-alueen eheänä arkkitehtonisena kokonaisuutena, johon hän vastentahtoisesti kajosi.⁵

Tätä taustaa vasten tuntuisi luontevalta ajatella, että Taucher saattoi nähdä Kivelänkin eräänlaisena kokonaisuutena. Oletusta heikentää kuitenkin se, että ainakin joidenkin suunnitelmien mukaan Kivelän puurakennusten oli tarkoitus väistyä uuden sairaalan tieltä. Uudisrakennukset sijoitettiin silti sairaala-alueen laitaan katujen varteen siten, että juuri mitään ei tarvinnut purkaa.

3 Mäkinen, 2016. s. 65.

4 Mäkinen, 2016. s. 61–62, 65.

5 Mäkinen, 2016. s. 61–62, 65.

↑ Kansansivistysten kulmakiveksi ja alueensa merkkirakennukseksi valmistui vuonna 1927 Helsingin työväenopiston talo, jonka suunnittelussa Taucheria avusti nuori arkkitehti Pauli Blomstedt. (Nikula 2006. Verkkolähde.) HKM, Juho Nurmi.

Kaupungin rakennuskonttorissa piirrettiin Taucherin johdolla uudisrakennuksia muillekin sairaala-alueille. Koskelan sairaala-alueelle Helsingin Käpylään Taucher suunnitteli sairaalarakennuksen (1925) ja saunan (1933), jotka olivat ilmeeltään hyvin pelkistettyjä.⁶

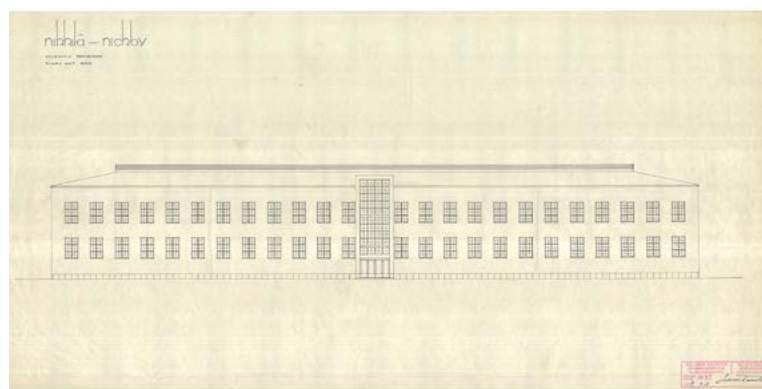
TAUCHERIN ARKKITEHTUURI

Taucherin johdolla suunnitellut rakennukset ovat ulkoisesti pääosin puhtaaksi muurattuja tai rapattuja selkeähahmoisia tiilirakennuksia.

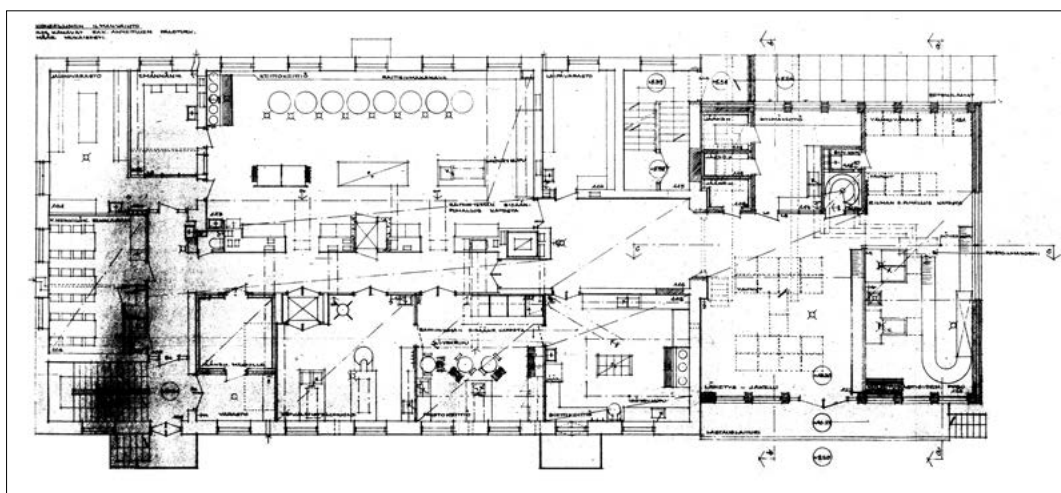
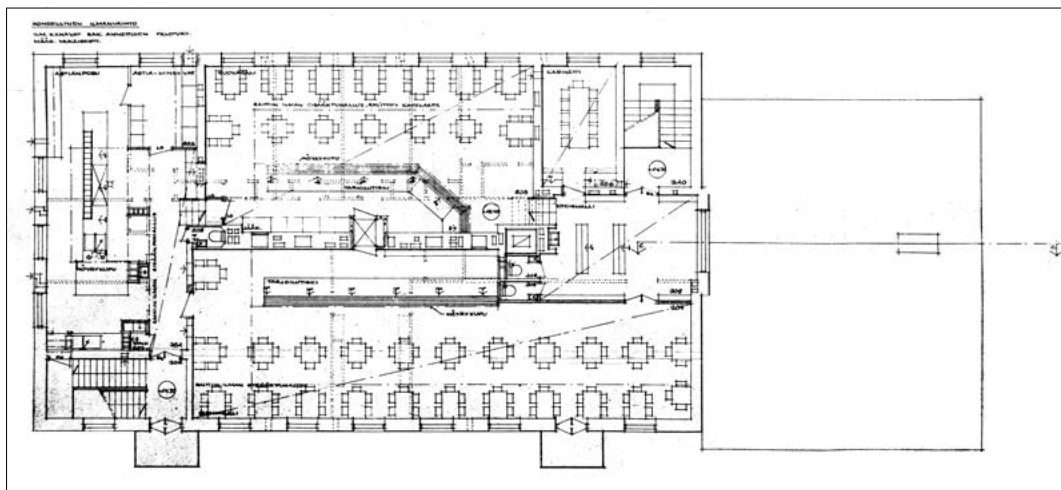
1920-luvun rakennukset edustavat tyyllillisesti 1920-luvulla pohjoismaista klassismia. Julkisivut on yleensä sommiteltu rauhallisesti ja symmetrisesti siten, että ikkunarivit muodostavat tasarytmisiä akseleita. Kookkaissa julkisissa rakennuksissa porrashuoneiden suuret ikkunapinnat luovat usein julkisivuun muusta ikkunajaoista poikkeavan, korkean aiheen. Julkisivun keskelle sijoitettua pääsisäänkäyntiä korostaa tyyppillisesti porttimainen portaali, ja monesti räystäällä kulkee maltillinen koristeaihe. Komea esimerkki 1920-luvun klassismista on Helsingin työväenopisto, jonka arkkitehtuurissa on runsaasti vaikutteita antiikista.

1930-luvulle tultaessa Taucher liikahti tyyllillisesti varoen kohti funktionalismia, klassisismia silti hylkäämättä, mistä edustava esimerkki on valkoinen, jylhä ja pelkistetty Aleksis Kiven koulu. Sekä klassisismia että funktionalismia heijastelevat myös Taucherin sairaalarakennukset.

6 Mäkinen, 2016. s. 62.

↑ Vuonna 1931 Nikkilän mielisairaalaan piirrettiin Taucherin johdolla laadittujen piirustusten mukaan toinen naisten rakennus. Arkkitehtuuri on hillittyä ja riisuttua. HKA

Pääpiirustukset 1960. Helsingin kaupungin rakennusvirasto, allekirj. E. Koiso-Kanttila. (rajattu ja putsattu) RVA

↑ Pohjapiirros 1.krs 1:100.

↑↑ Pohjapiirros 2.krs 1:100.

2.3 MERKITTÄVÄT MUUTOSVAIHEET

Keittiörakennuksessa on ollut kaksi merkittävää laajennus- ja muutosvaihetta.

Niistä ensimmäinen oli 1960-luvun alussa ja toinen 1990-luvun puolivälissä.

V. 1960 MUUTOS JA LAAJENNUS¹

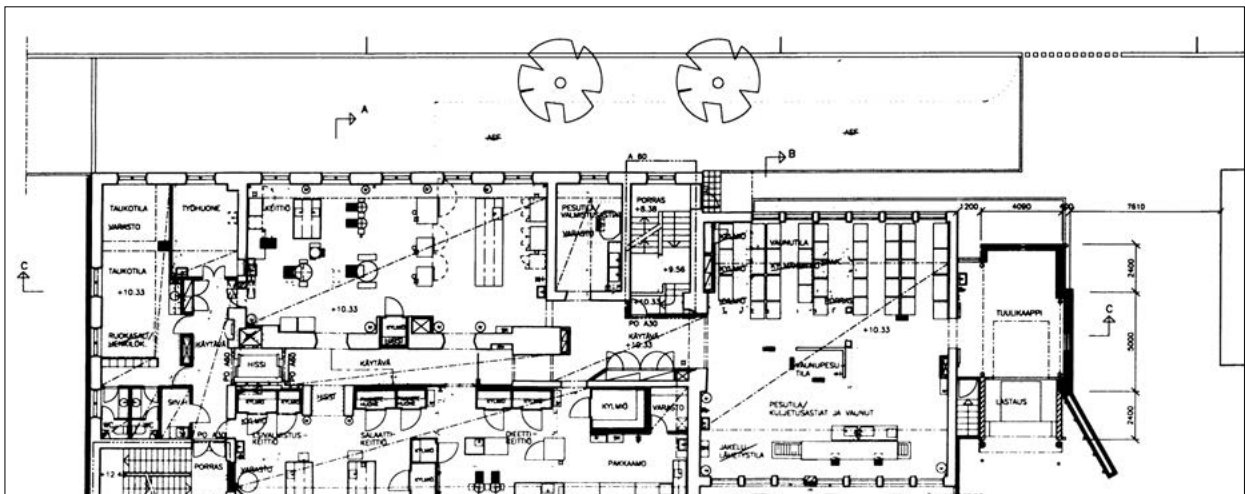
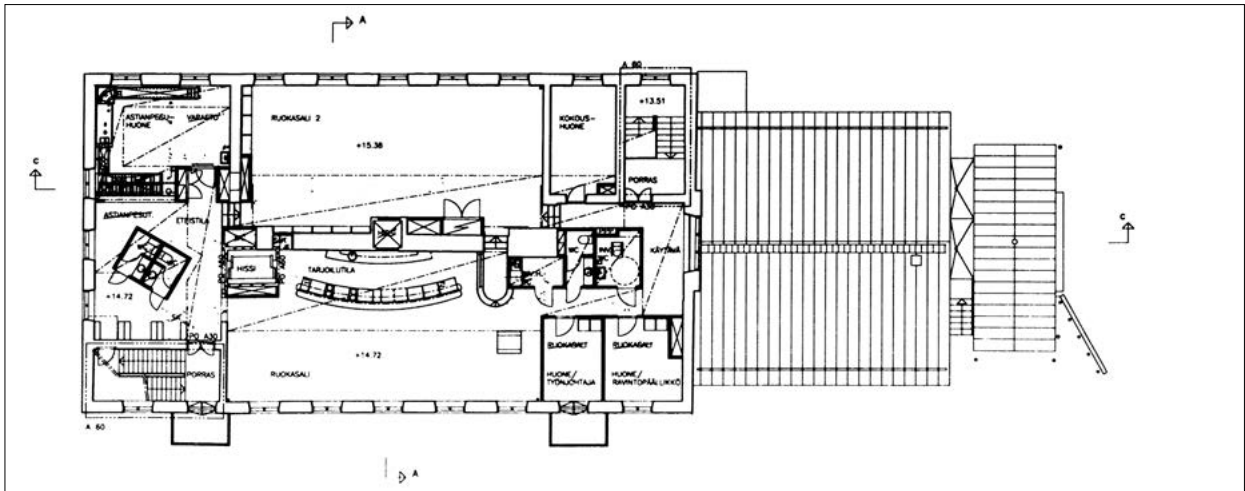
LAAJENNUS

Vuonna 1960 päivättyjen pääpiirustusten mukaisesti keittiörakennuksen pohjoispäättyyn tehtiin kellarin ja ensimmäisen kerroksen käsittävä laajennusosa. Laajennukseen tuli keittiön varastotiloja, henkilökunnan puku- ja pesutilat sekä ruoan kuljetusastioita varten jakelu- ja pesutilat. Laajennus aiheutti merkittävän muutoksen keittiörakennuksen pohjoispäättyyn. Lastauslaituri sijaitsi tässä vaiheessa itäjulkisivun suuntaisesti.

MUUTOKSET SISÄTILOISSA

Rakennuksen ensimmäisen kerroksen keittiötiloissa tehtiin laajennukseen liittyviä muutoksia. Muutokset toisessa kerroksessa olivat kuitenkin vielä suurempia. Alkuperäisestä asuinkäytöstä luovuttiin ja länsijulkisivulla sijainneet asuinhuoneet yhdistettiin ruokasaliksi. Samoin itäjulkisivulla sijainneet erilliset ruokasalit yhdistettiin suuremmaksi yhtenäiseksi saliksi. Molempiin uusiin ruokasaleihin tehtiin uudet tarjoilutiskit. Toisen kerroksen eteläpäädyssä sijainneiden henkilökunnan sosiaali-tilojen paikalle tehtiin astianpesutilat. Kellarissa tehtiin vain vähäisiä muutoksia.

¹ Piirustukset v. 1960. Helsingin kaupungin rakennusvirasto. Asemapiirustus, pohjapiirustukset, vesikattokuva, leikkaukset, julkisivut. HRVA

Pääpiirustukset 1993. Helsingin kaupungin rakennusvirasto, T. Melajärvi / P. Korkalainen. (rajattu ja putsattu) RVA

↑ Pohjapiirros 1.krs 1:100.

↑↑ Pohjapiirros 2.krs 1:100.

1990-L. MUUTOS JA LAAJENNUS¹

LASTAUSLAITURILAAJENNUS

Ulkoarkkitehtuurin kannalta merkittävin muutos 1990-luvun muutosvaiheessa oli uuden lastauslaiturin toteuttaminen rakennuksen pohjoispäättyyn, 1960-luvun laajennuksen jatkeeksi. Laajennus käsitti lastauslaiturin, lastaustilan ja kellarikerroksen tasolle jäävän alustilan.

MUUTOKSET SISÄTILOISSA

Uuden lastauslaiturin lisäksi 1990-luvun peruskorjausvaiheessa keittiörakennuksen sisätiloissa tehtiin laajoja muutoksia alkuperäisen rakennuksen kaikissa kerroksissa. Ullakolle rakennettiin uudet ilmanvaihtokonehuoneet, joiden uudet piiput nousivat vesikatolle.

¹ Piirustukset v. 1993. Helsingin kaupungin rakennusvirasto. Asemapiirustus, pohjapiirrokset, vesikatko, leikkaukset ja julkisivut. HRVA

1. kerros

Keittiön pääsalit pysyivät paikoillaan, mutta niiden toiminnat järjestettiin kokonaan uudelleen. Keskikäytävän eteläpään sijoitettiin uusi asiakashissi, joka muutti käytävän luonteen. 1. kerroksen eteläpää järjestettiin henkilökunnan taukotiloiksi. Varsinaiset sosiaalitalat sijaitsivat kuitenkin edelleen 1960-luvun laajennuksen kellarissa. Käynti sinne helpottui, kun pohjoispään sivuportaaseen avattiin reitti 1. kerroksesta. 1960-luvun laajennuksen ensimmäisessä kerroksesta purettiin väliseinät ja tila avattiin kuljetusvaunujen säilytystä ja pesua varten yhtenäiseksi tilaksi.

2. kerros

2. kerroksen ruokasalit järjestettiin taas uudestaan. Kahdesta erillisestä ruokasalista luovuttiin ja salien väliin avattiin kulkuyhteys. Tarjoilutila jäi itäsisvulle ja länsisivun salista tuli varsinainen ruokasali. Eteläpään astiainpesulinjastoa pienennettiin, jolloin pääportaan yhteyteen saatiin pieni asiakasaula wc-tiloineen.

3 KEITTIÖRAKENNUKSEN ULKOARKKITEHTUURI JA RAKENNE

3.1 ALKUPERÄISET JULKISIVUT

Keittiörakennus on kaksikerroksinen ja pohjaltaan suorakaiteenmuotoinen rakennus, jossa on suora satulakatto.¹ Katon harjalla sijaitsee symmetrisesti kaksi kookasta savupiippua, joita yhdistää etenkin Gunnar Taucherin arkkitehtuurille ominainen matala harjamuuri. Rakennuksen alla on matala kellarikerros, joka on valaistu yläikkunoin ja johon on maantasossa käynti eteläpäädyssä.

Keittiörakennuksen ulkoarkkitehtuuri edustaa Gunnar Taucherille ominaista pelkistettyä ja vähäeleistä klassismia. Varsinaisia koristeaihteita ei ole, ja arkkitehtuuri perustuu julkisivun suhteisiin sekä aukotusten rytmiin ja muotoihin. Julkisivut ovat lähes symmetriset. Poh-

joispäädyn sivusisäänkäynnin aiheuttama epäsymmetriaa on paikattu tekemällä julkisivupintaan päädyn kehystetyn lasiseinän toiselle puolelle syvennys, joka vastaa mitoiltaan sivusisäänkäyntiä.

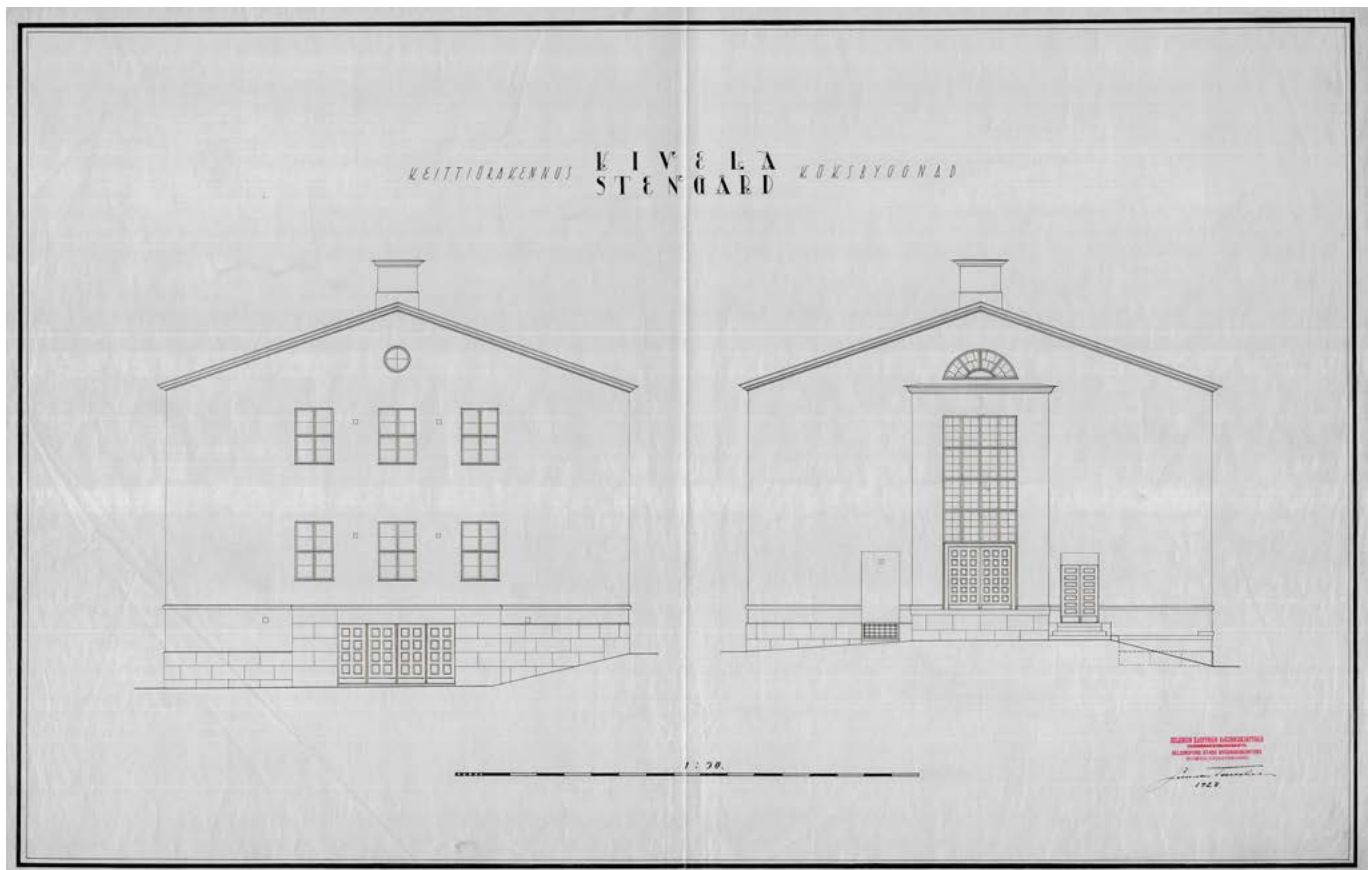
Julkisivuaiheet

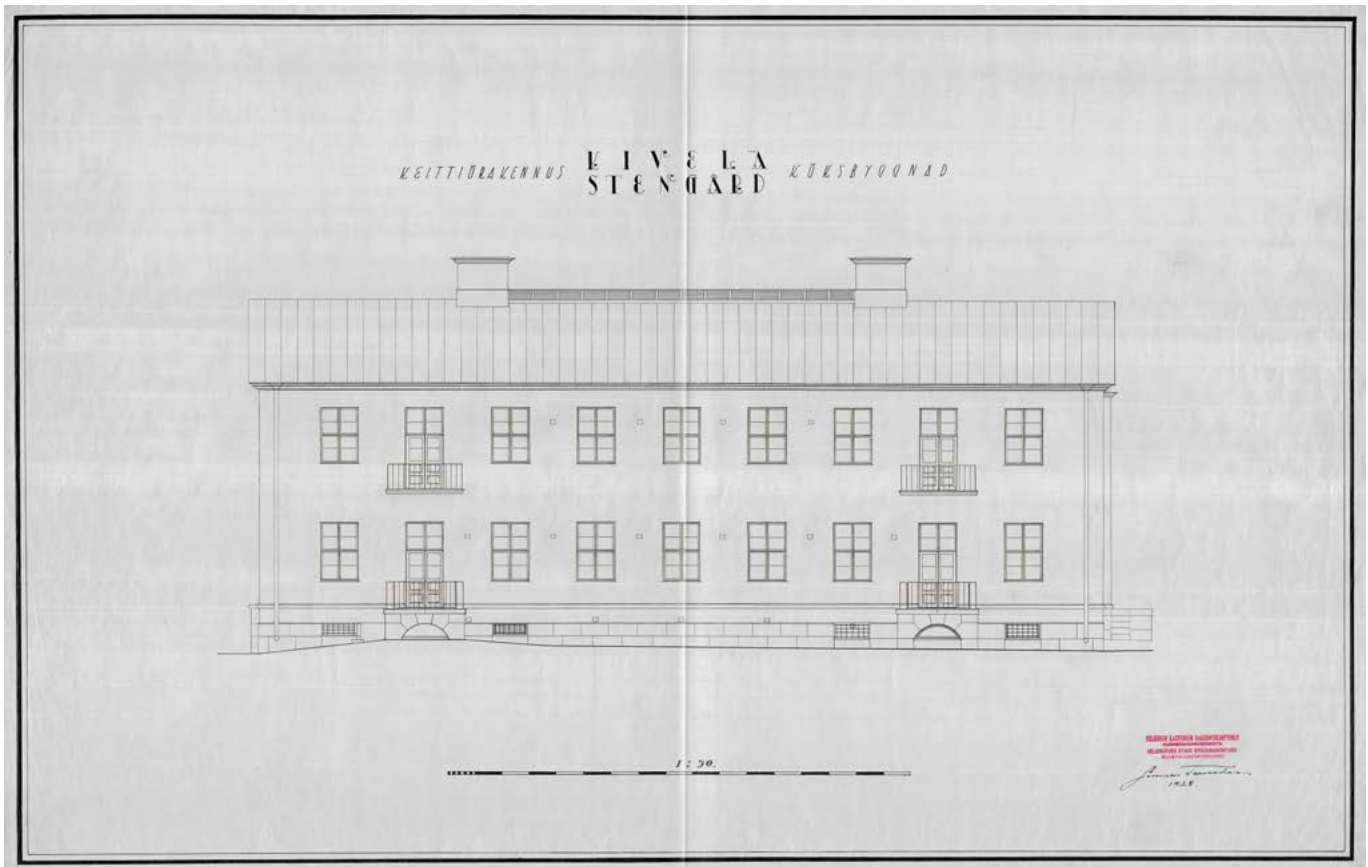
Julkisivuja ja niiden aukotusta jäsentäviä aiheita ovat

- pohjoispäädyn korkea lasiseinä, jonka kehys työntyy muuta julkisivupintaa ulommaksi. Alaosan leveät pariovet avautuvat julkisivun edessä olevalle kapealle lasitaululaiturille. Kehyksen yläpuolella on lasiseinän levyinen, ullakotilaan aukeava kaareva ikkuna;

¹ Tässä keittiörakennus eroaa Taucherin muutamaa vuotta myöhemmin Kivelään suunnittelemissa sairaalarakennuksista, joiden vesikato on aumattu.

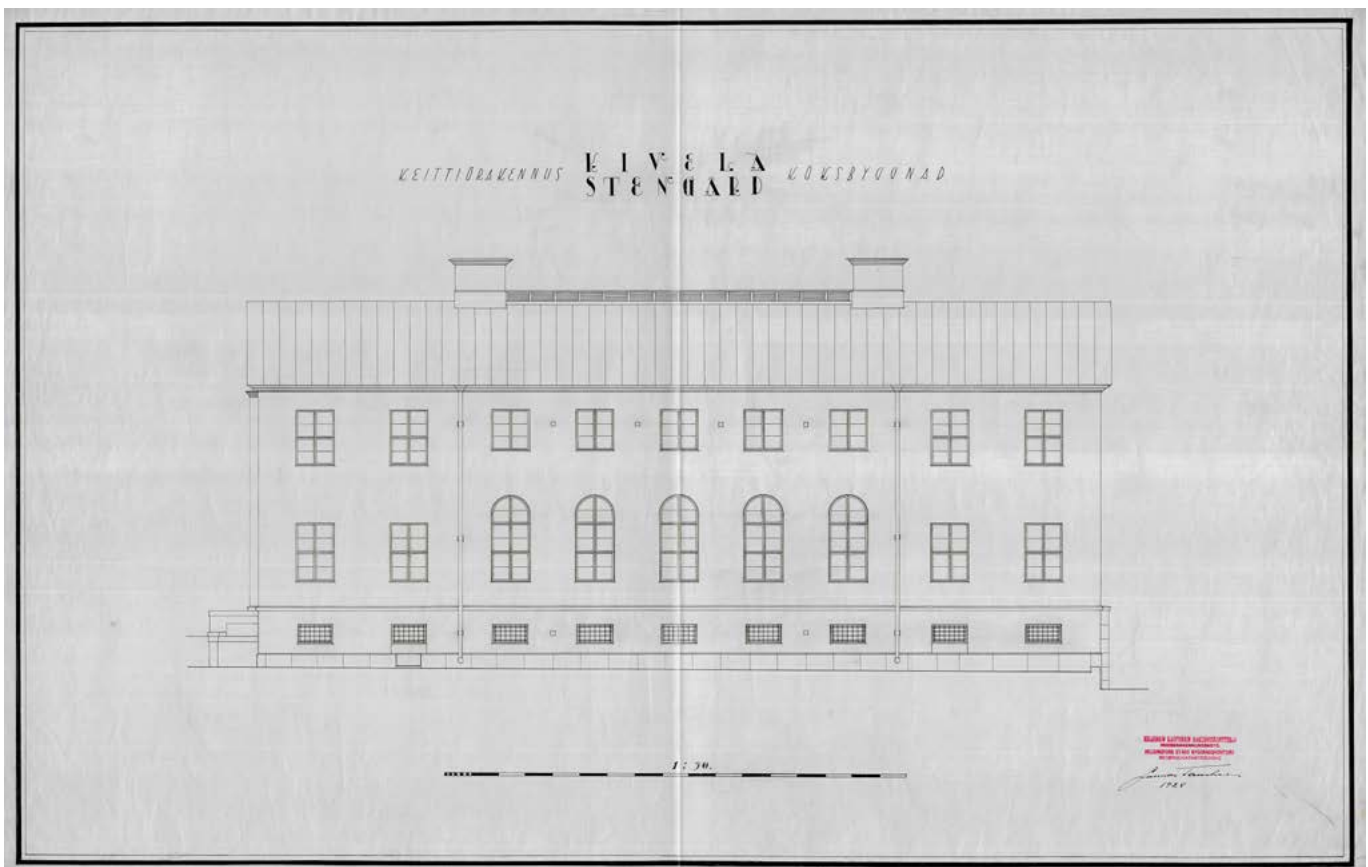
↓ Työpiirustukset 1928. Julkisivut etelään ja pohjoiseen, allekirj. Gunnar Taucher. HKA

↑ Työpiirustukset 1928. Keittiöraennuksen julkisivu itään, allekirj. Gunnar Taucher. HKA

↓ Työpiirustukset 1928. Keittiöraennuksen julkisivu länteen, allekirj. Gunnar Taucher. HKA

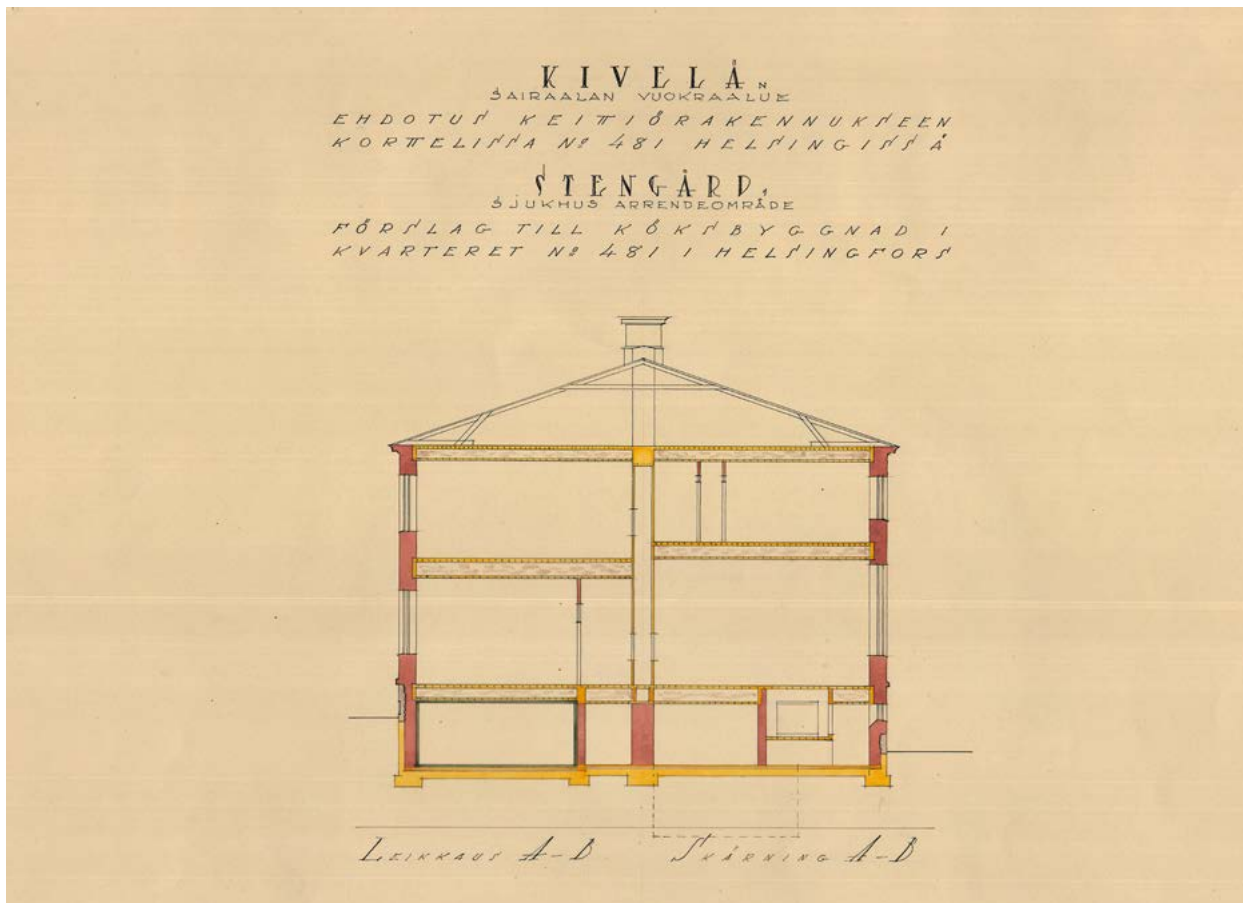
- pohjoispäädyn sivusisäänkäynti edellä mainitun kehyksen sivulla ja sen pariksi toiselle puolelle julkisivupintaan tehty syvennys;
- ensimmäisen kerroksen suuren keittiösalin rakennuksen muita ikkuna-aukkoja korkeammat ja yläosastaan kaarevat ikkunat länsijulkisivulla;
- itäjulkisivun pääsisäänkäynti ja sille parin muodostava pieni terassiparveke sekä näiden yläpuolella samassa linjassa olevat pienet parvekkeet;
- eteläpäädyn yläosan pieni pyöreä ikkuna, joka aukeaa ullakotilaan;
- eteläpäädyn alaosan leveä lasiseinä, jonka kautta on käynti kellaritiloihin. Lasiseinää reunustavat muusta julkisivupinnasta hieman ulos työntyvät pilasterit, jotka on verhoiltu samanlaisilla graniittikivillä kuin kivijal-

ka. Pilastereiden kohdalla tapahtuu myös länsi- ja itäjulkisivujen eri korkeudella olevan kivijalan porrastuminen.

3.2 RAKENNE

Kivelän keittiörakennus edustaa 1920-luvulle tyypillistä rakennustapaa. Rakennuksen kantava runko on tiiltä ja seinät täystiiliseiniä. Kantavien ulkoseinien lisäksi pitkittäisen harjan kohdalla on paksumpi kantava muurilinja, jossa kulkee myös pääosa rakennuksen hormeista. Paksummat täyden kiven väliseinät ovat nekin kantavia. Rakennuksen alapohja on valettua betonia. Välipohjat ovat betonisia kaksoislaattarakenteita, joissa on ylä- ja alalaatan välissä orgaanista eristettä. Vesikaton kannattajat ovat puurakenteiset.

↓ Pääpiirustukset 1927. Leikkaus A-B, allekirj. Gunnar Taucher. HKA

Valokuvat keittiörakennuksesta heti valmistumisen jälkeen v. 1928. Kuvat Atelier Apollo. HKM

↑ Eteläpääty ja itäjulkisivu sisäpihan puolelta.

↓ Pohjoispääty ja länsijulkisivu nykyisen Mechelininkadun puolelta.

3.2 JULKISIVUMUUTOKSET

V. 1960 LAAJENNUS¹

LAAJENNUS

Vuonna 1960 päivättyjen pääpiirustusten mukaisesti keittiörakennuksen pohjoispäätyyn tehtiin kellarin ja ensimmäisen kerroksen käsittävä laajennusosa. Laajennus aiheutti merkittävän muutoksen keittiörakennuksen pohjoispäätyyn, jossa alun perin oli rakennuksen keskeinen julkisivuaihe: kahden kerroksen korkuinen lasiseinä, jonka kehys oli muuta julkisivupintaa ulompana. Laajennuksen jäljiltä tästä jäi jäljelle vain kehyksen ja lasiseinän yläosa.

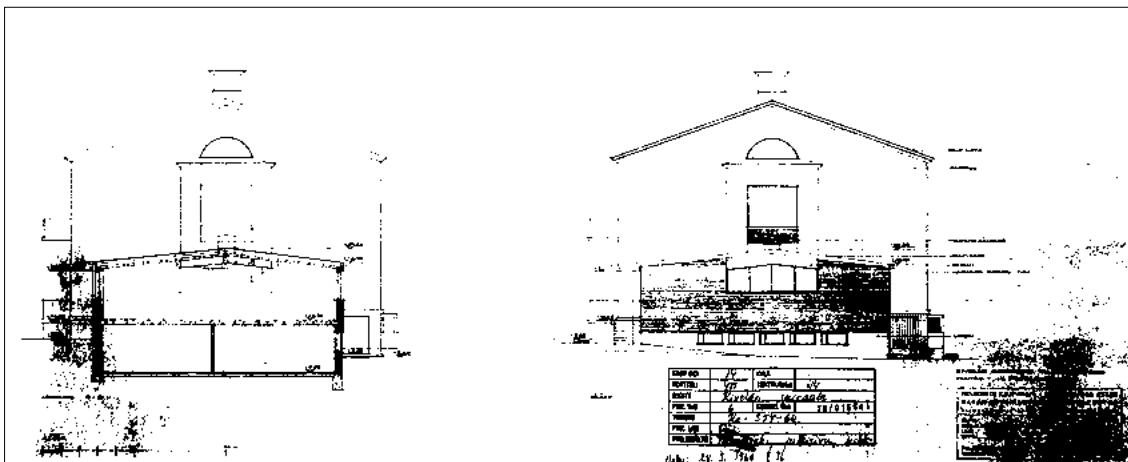
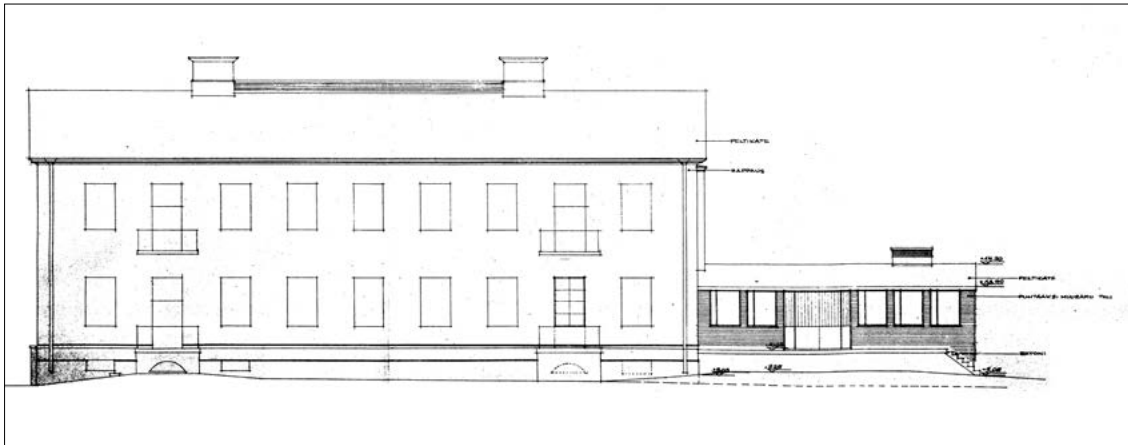
Uuden laajennuksen julkisivut olivat puhtaaksi muuratua tiiltä, vesikattona oli loiva peltikatto. Laajennuksen pohjoispäädyssä oli leveä yläikkuna, jonka oli saman levyinen kuin alkuperäisrakennuksen pohjoispäädyn lasiseinää ympäröivä kehykse. Ikkunan yläpuoli oli muista julkisivupinnoista poiketen betonirakenteinen ja -pintainen. Laajennuksen itäisivulla sijaitsi kapea, koko laajennusosan pituinen lastauslaituri, muilla sivuilla olivat kellarikerroksen matalat yläikkunat. Laajennuksen sisään jäänyt sivuportaan alkuperäinen oviaukko korvattiin pohjoispäädyn länsikulmaan tehdyllä uudella oviaukolla.

¹ Piirustukset v. 1960. Helsingin kaupungin rakennusvirasto. Asemapiirustus, pohjapiirustukset, vesikattokuva, leikkaukset, julkisivut. HRVA

Pääpiirustukset 1960. Helsingin kaupungin rakennusvirasto, allekirj. E. Koiso-Kanttila. (rajattu ja putsattu) RVA

↓ Julkisivu itään sisäpihalle 1:100.

↓↓ Leikkaus laajennuksen kohdalta sekä pohjoispääty 1:100.

1990-L. MUUTOS JA LAAJENNUS¹

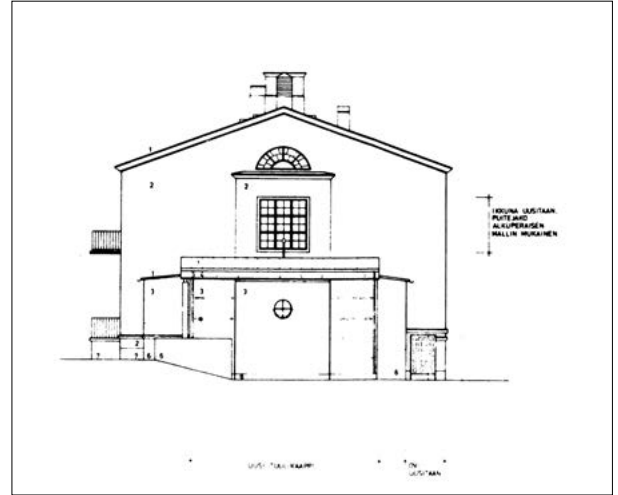
UUSI LASTAUSLAITURIRAKENNUS

Vuonna 1993 päivättyjen pääpiirustusten mukaisesti rakennettiin 1990-luvun muutosvaiheessa uusi lastauslaiturirakennus pohjoispäädyän 1960-luvun laajennuksen jatkeeksi. Rakennusajankohtansa arkkitehtonisia virtauksia voimakkaasti edustava pieni lastauslaituri asettuu sommitelmallisesti rungon keskelle.

MUUTOKSET

1960-luvun laajennuksen itäisivulla sijainnut lastauslaituri purettiin pois ja laiturille johtaneet ovet muutettiin ikkunoiksi. Kaikki 1960-luvun laajennusosan ikkunat uusittiin ja niiden puitejako muutettiin. Laajennusosan tiilipinnat rapattiin ja maalattiin samaan sävyyn alkuperäisen rakennuksen ja uuden lastauslaiturirakennuksen kanssa.

¹ Piirustukset v. 1993. Helsingin kaupungin rak.virasto. Asemapiirros, pohjapiirrokset, vesikatto, leikkaukset ja julkisivut. HRVA

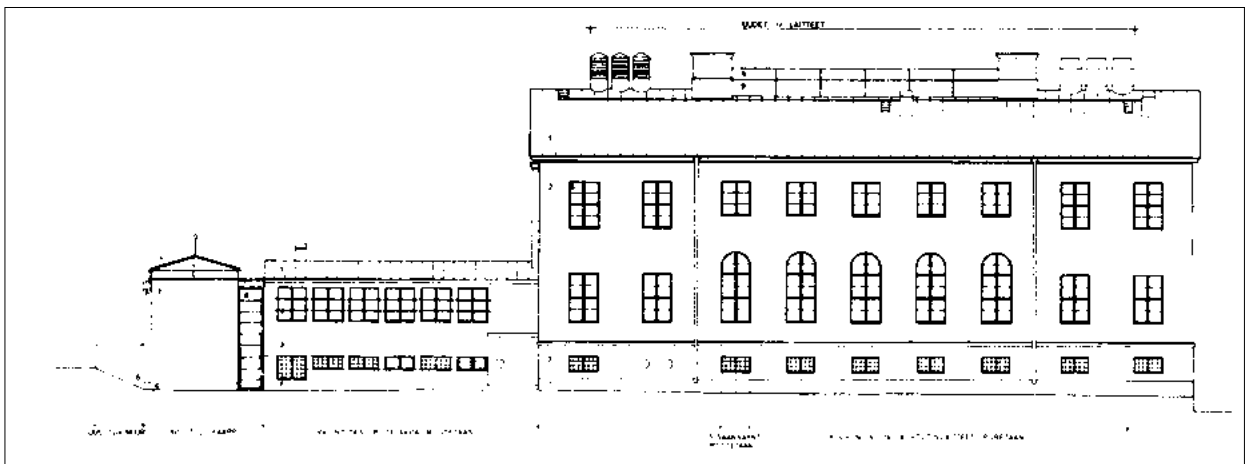
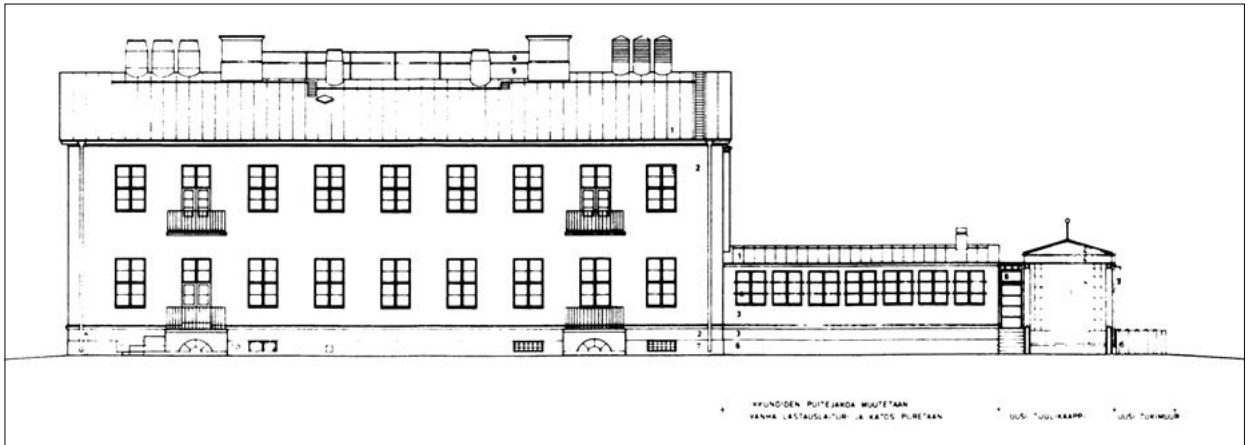
Alkuperäisen rakennuksen molempien päätyjen lasiseinät uusittiin vanha puitejako säilyttäen. Länsijulkisivulta purettiin ilmeisesti 1960-luvulla lisätty, kattilahuoneeseen johtanut kellariporras. Alkuperäisosan vesikattomaailma muuttui, kun sinne lisättiin uusien iv-konehuoneiden piiput ja vanhojen piippujen välinen harjamuuri rakennettiin alkuperäistä korkeampana.

Pääpiirustukset 1993. Helsingin kaupungin rakennusvirasto, T. Melajärvi / P. Korkalainen. (rajattu ja putsattu) RVA

↓ Julkisivu itään sisäpihalle 1:100.

↓↓ Julkisivu länteen Mechelininkadulle 1:100.

↑ Pohjoispääty 1:100.

3.3 JULKISIVUJEN NYKYTILA

kaikki kuvat amoy 2024

↑ Sisäpihan puoleinen itäjulkisivu.

← Mechelininkadun puoleinen länsijulkisivu.

↓ Eteläpääty.

Ikkunat ja ulko-ovet on uusittu. Muilta osin itä- ja länsijulkisivut sekä eteläpääty ovat säilyttäneet alkupe-
räisen ulkoasunsa. Itäjulkisivulla ulko-ovet on uusit-
tu vanhan mallin mukaan, eteläpäädyssä ulko-ovi vanhaa
ulkonäköä mukaillen.

← Parvekkeiden ja sisäänkäyntiportaan rakenteet ja kaiteet ovat alkuperäiset.

→ Keittiön jätepuristimet rivissä rakennuksen eteläpäädyn edessä.

LAAJENNUKSET

1990-luvun laajennuksen yhteydessä 1960-luvun laajennusosan ilmettä muokattiin paremmin alkuperäiseen osaan sopivaksi.

→ ↗ Vanhan osan pohjoispäädyn ulko-ovi, joka siirrettiin uuteen paikkaan 1960-luvulla, uusittiin 1990-luvulla pohjoispäädyn lasiseinän alaosassa alun perin olleen parioven ulkonäköä mukaillen.

→ ↓ 1990-luvun temppelimäinen lastauslaituri leikittelee vapautuneesti postmodernin tyylin mukaisesti klassistisilla aiheilla.

4 TILARATKAISU JA SISÄTILOJEN ARKKITEHTUURI

4.1 ALKUPERÄINEN POHJARATKAISU JA SISÄTILAT

ALKUPERÄINEN POHJARATKAISU

Alkuperäisessä pohjaratkaisussa yhdistyivät eri kerrosten erilaiset toiminnot ja käytön vaatimukset. Toimintojen yhdistäminen ei ilmeisesti onnistunut aivan ongelmitta, mistä kertoo mm. pohjoispään pääsisäänkäynnin siirtyminen luonnosvaiheen jälkeen sivuun päädyn keskellä olevasta suuresta, ulostyöntyvällä kehysellä korostetusta lasiseinästä. Toteutuneessa ratkaisussa lasiseinän alaosan pariovet aukesivat lastauslaiturille.

TOIMINNOT ERI KERROKSISSA

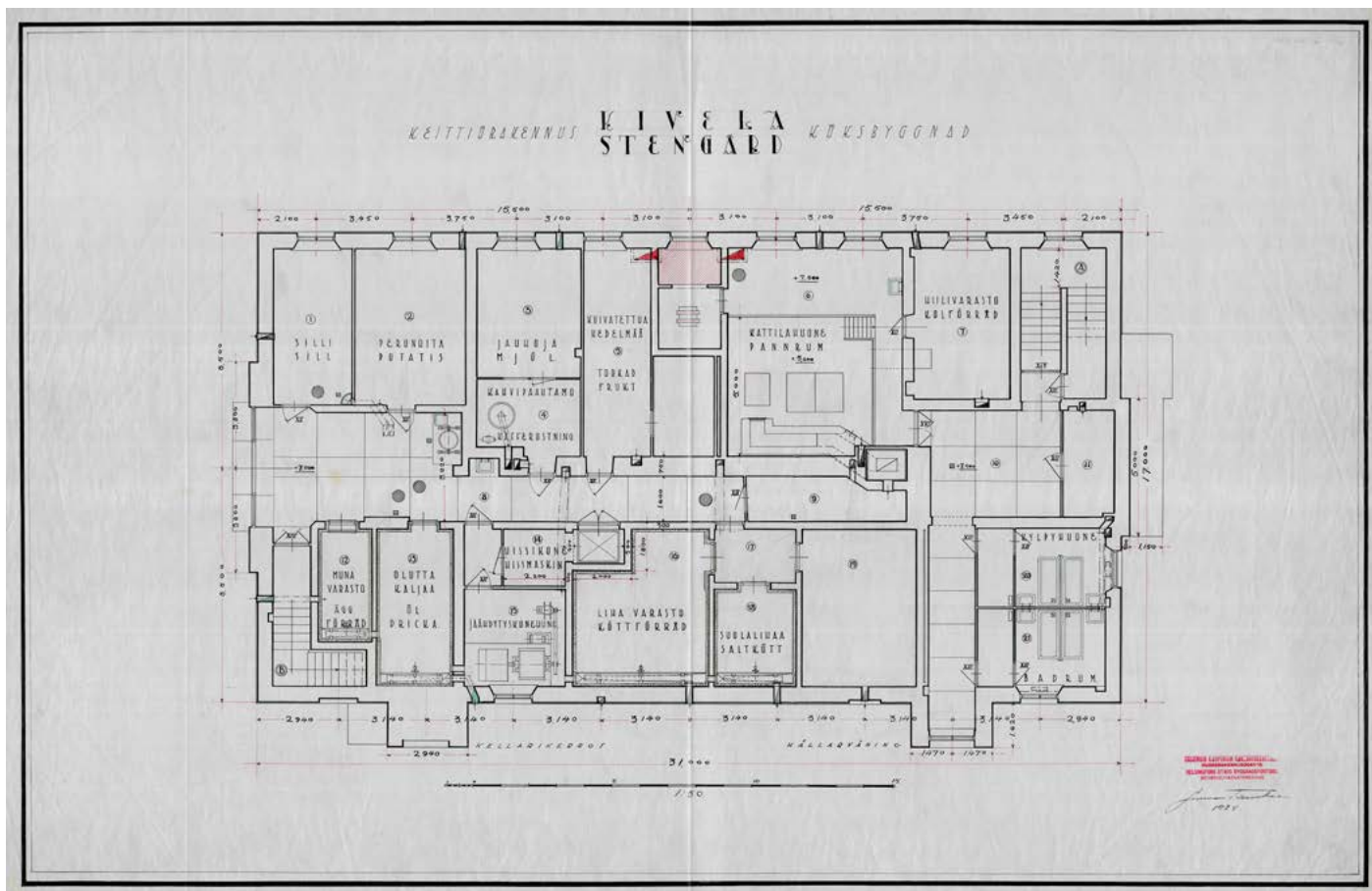
Rakennuksen ensimmäisessä kerroksessa sijaitsivat varsinaiset keittiötoiminnot ja osa niihin liittyvistä varastotiloista sekä henkilökunnan tilat.

Kellarissa oli lisää varastotilaa (mm. jäädytetyt liha-, olut- ja munavarastot sekä "kahvipahtamo"). Kellarin ja ensimmäisen kerroksen välillä oli hissiyhteys. Lisäksi kellarissa sijaitsivat rakennuksen keskuslämmityksen kattilahuone hiilivarastoineen sekä mahdollisesti toisen kerroksen asuntoihin liittyvät kylpyhuoneet.¹

Toisessa kerroksessa sijaitsivat ruokasalit ja tarjoilutila, joka oli yhdistetty pienellä ruokahissillä ensimmäisen kerroksen keittiötiloihin. Tämän lisäksi toisessa kerroksessa oli varsinaisen käytön ulkopuolisia asuintiloja (emännöitsijä, emännöitsijän apulainen, sairaanhoitajattaret, ylihoitajatar) sekä kanslia.

¹ Kahdessa kylpyhuoneessa oli kummassakin kaksi ammetta.

↓ Työpiirustukset 1928. Keittiörakennuksen kellarikerros, allekirj. Gunnar Taucher. HKA

TOIMINTOJEN JÄRJESTYMINEN

Luoteiskulman porrashuone

Toisen kerroksen kahta ruokasalia erotti tarjoiluhuone, ja niihin oli käynti rakennuksen vastakkaisissa kulmissa sijaitsevien erillisten porrashuoneiden kautta. Luoteiskulman portaaseen oli käynti pohjoispäädystä, suuren lasiseinän vierestä. Portaasta ei ollut kulkuyhteyttä ensimmäisen kerroksen keittiötiloihin. Toisessa kerroksessa porras avautui ylähalliin, jota valaisi pohjoispäädyn suuri lasiseinä. Ylähallista oli käynti suurempaan ruokasaliin ja asuinhuoneisiin johtavalle käytävälle.

Kaakkoiskulman porrashuone

Rakennuksen kaakkoiskulman porrashuoneeseen oli käynti sisäpihan puoleisen itäjulkisivun kulmasta pienen ulkoportaan kautta. Porrashuoneen alatasanne toimi pääkulkureittinä keittiötiloihin. Toisessa kerroksessa porras avautui käytävälle, josta ilman edushallia oli suora käynti pienempään ruokasaliin. Eteläpään käytävältä oli yhteys pohjoispään halliin ja portaaseen ainoastaan asuinhuoneiden käytävän tai ruokasalien välissä sijaitsevan tarjoiluhuoneen kautta. Kellaritiloissa ei ollut kulkuyhteyttä porrashuoneiden välillä.

Kerroskorkeuden vaihtelu

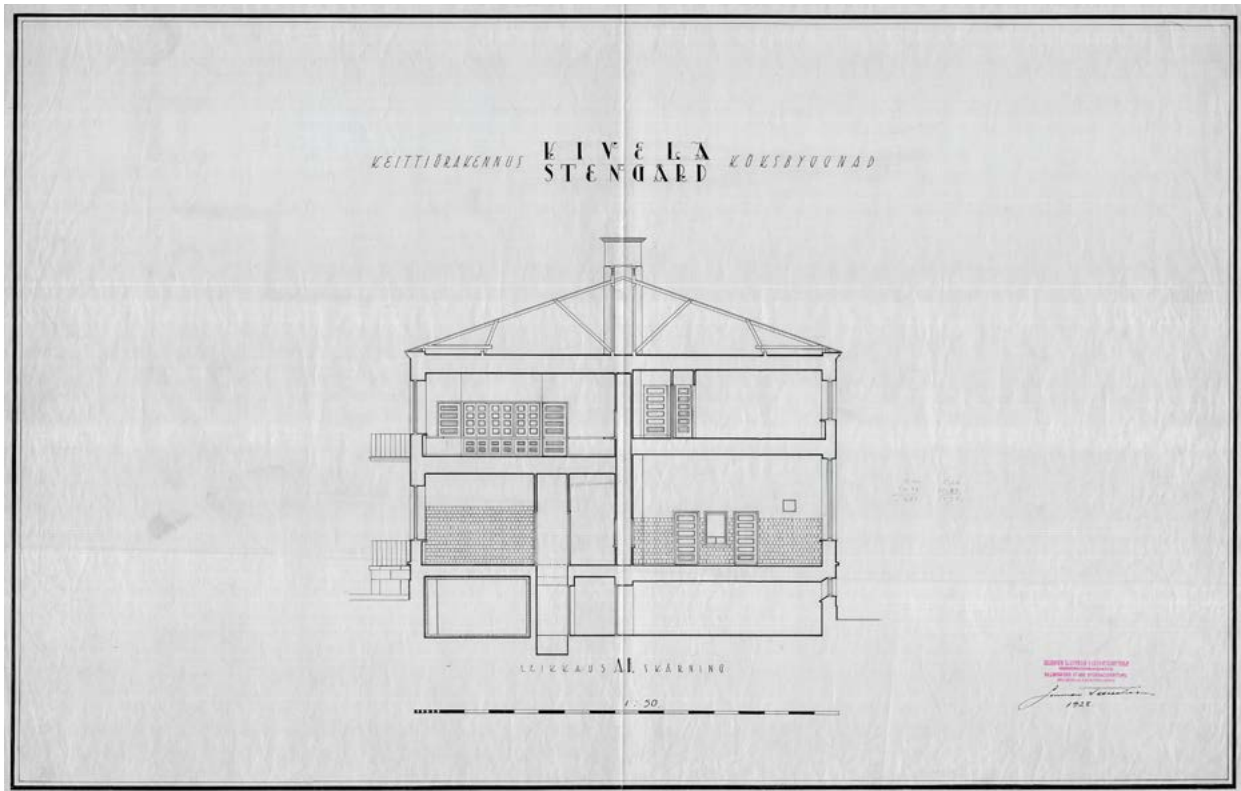
Ensimmäisen ja toisen kerroksen välipohja on keittiön pääsalin kohdalla nostettu korkeammalle, kuin rakennuksen muissa osissa. Syy tähän on varmaankin ollut käytännöllinen ja liittynyt ilmanvaihtoon ja lämmönhallintaan. Tämän myötä keittiösalista korkeine ja yläosastaan kaarevine ikkunoineen tuli kuitenkin myös rakennuksen näyttävin sisätila.

Toisen kerroksen muita matalammassa osassa sijaitsi asuntoja, ja keskikäytävällä nousiin tällä kohdalla muutama porrasaskelma ylöspäin. Mielenkiintoinen oli ylihoitajattaren asunto, jossa oli sisäinen porras, koska makuuhuone ja kylpyhuone sijaitsivat ylemmällä tasolla.

Hormimuuuri ja keskikäytävät

Rakennuksen keskellä kulki kantava hormimuuuri, jonka vierellä oli kerrosten pääkulkureittinä toimiva keskikäytävä. Keskikäytävä sijoittui toisessa kerroksessa hormimuurin länsipuolelle, kun se muissa kerroksissa oli hormimuurin itäpuolella. Tähän vaikutti varmaankin ainakin osittain toisen kerroksen lattiapinnan kor-

↓ Työpiirustukset 1928. Keittiörakennuksen leikkaus A-B, allekirj. Gunnar Taucher. HKA

kovaihtelu, josta johtuen ensimmäisen kerroksen pääkeittiösali ja toisen kerroksen ruokasalit eivät asettu-neet päällekkäin.

ALKUPERÄISET SISÄTILAT

Keittiörakennuksen alkuperäisistä sisätiloista ei ole löytynyt sisävalokuvia suurimman keittiösalin vuoden 1928 valokuvaa lukuun ottamatta. Tiloista vain porrashuoneet ovat säilyttäneet alkuperäisen asunsa. Rakennuksen sisätilojen alkuperäisestä ilmeestä pohjaratkaisua lukuun ottamatta on siis melko vähän tietoa.

Alkuperäisleikkaus A-B

Alkuperäisen työpiirustussarjan poikkileikkauksessa on esitetty leikkautuvien sisätilojen seinien aukotusta ja

pintamateriaaleja. Leikkauksen esitys vaikuttaa löytyneiden tietojen perusteella melko paikkansapitävältä.

Ensimmäisen kerroksen keittiötilojen seinien alaosaan on leikkauksessa esitetty vuorolimityksellä tehty laatoitus, joka on myös todennettavissa keittiösalia esittävästä v. 1928 valokuvasta. Laatoitus ulottuu keittiösaliin hieman ovikorkeutta matalammalle ja aputiloissa hieman ovikorkeutta ylemmäksi.

Sisäovet on esitetty kuusipeilisinä peiliovina, joissa osa peileistä on korvattu lasilla. Tämän tyyppisiä ovia on säilynyt rakennuksessa. Tarjoiluhuoneen ja ruokasalien välille on esitetty lasiseinä, jossa on pohjapiirustuksen perusteella ollut liukulasi. Lasiseinän pikkuruudutus on saman tyyppinen kuin se, jota on käytetty päätyjulkisivujen lasioivissa.

↓ Valokuva keittiörakennuksen keittiön pääsalista heti valmistumisen jälkeen v. 1928, kuvat Atelier Apollo. HKM Keittiösali korkeine ikkunoineen ja ikkunan eteen sijoitettuine patarivistöineen on erittäin näyttävä.

Keittiön ilmanvaihto: Ikkunaväleissä näkyvät pystykanavat säleikköineen liittyvät ilmanvaihtoon. Kellarissa niiden kohdalla on kammio, joka on ilmeisesti ollut yhteydessä ulkoilmaan kohdalla sijaitsevan kellarin keskimmäisen yläikkunan kautta (ks. valokuva v.1928 osiossa 3.1. Alkuperäiset julkisivut). Keittiön pystykanavat on pohjapiirroksessa esitetty punaisella värillä, kun taas ulkoseinissä olevat painovoimaiset tuloilmakanavat on esitetty sinisellä värillä. Tämä voisi viitata varhaiseen koneelliseen ilmanvaihtotekniikkaan. Keittiösaliin ei ole muita tuloilmakanavia, ja poistoilmakanavat sijaitsevat rakennuksen keskellä kulkevassa hormimuurissa.

4.2 SISÄTILAMUUTOKSET JA SÄILYNEISYYS

NYKYINEN POHJARATKAISU

TOIMINNALLISET MUUTOKSET

Nykyiset toiminnot

Keittiörakennuksen päätoiminnot: ruoanvalmistus, ruokailu ja ruoanjakelu ovat edelleen samat kuin alun perin. Varsinaiseen pääkäyttöön liittymättömät toiminnot, kuten asuminen, saivat kuitenkin väistyä viimeistään 1960-luvun muutosvaiheessa. Sen myötä pääkäytön mukaiset toiminnot vanhan rakennusrungon sisällä ovat kasvaneet. Myöhemmin 1960- ja 1990-luvulla tehdyt laajennusosat on pääosin suunnattu ruoan ulospäin tapahtuvaan jakeluun, joka on nykyisin keskeinen osa toimintaa.

TILALLISET MUUTOKSET

Keittiörakennuksen nykyinen pohjaratkaisu on peräisin 1990-luvun puolivälin muutosvaiheesta. Keittiötiloihin kohdistuvat toiminnalliset vaatimukset ovat hyvin suuret ja ajan myötä muuttuvat. Alkuperäisten kahden porrashuoneen lisäksi vain muutama huonetila on pääkerroksissa säilynyt edes alkuperäisen muotoisena.

1. KRS

Keittiötilat ja ruoan jakelutilat

Tärkein alkuperäisellä paikallaan säilyneistä tiloista on pääkeittiösali, joka edelleen sijaitsee rakennuksen koimeimmalla paikalla korkeiden kaari-ikkunoiden takana. Myös ensimmäisen kerroksen keskikäytävä on alkuperäisellä paikallaan, mutta sen eteläpään sulkee 1990-luvulla rakennettu uusi hissikuilu ja pohjoispään alkuperäistä jakeluhallitilaa kaventavat myöhemmät seinärakenteet.

Molemmat alkuperäiset erilliset hissit ja niin toisen kerroksen ruokahissi kuin kellarin hissi on poistettu. Uusi suurempi hissi, joka yhdistää kaikki kerrokset, avautuu molempiin suuntiin ja toimii ilmeisesti sekä ruoankuljetuksessa että tarvittaessa henkilökuljetuksessa.

Keskikäytävän itäpuoliset keittiön aputilat sijaitsevat samalla paikalla, mutta tilojen väliset seinät on purettu. Hissikuilun säilyneet sivuseinät kertovat alkuperäisen kellarinhissin vanhasta paikasta.

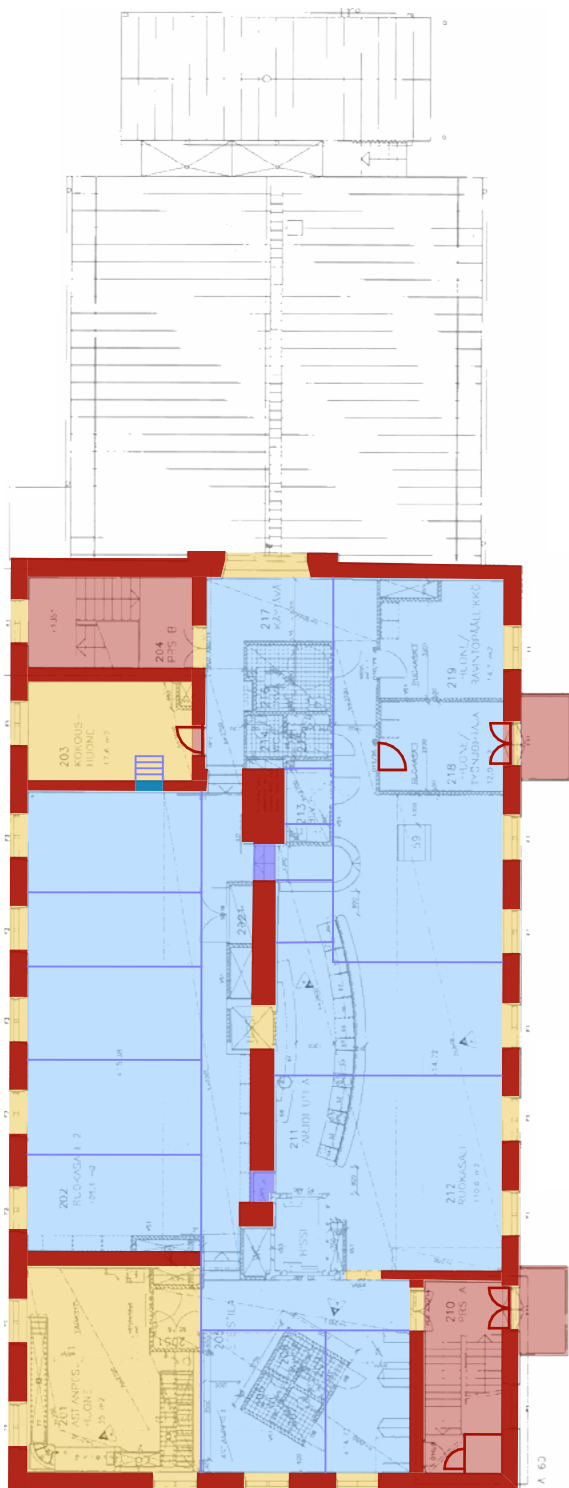
1960-luvun laajennuksesta purettiin väliseinät 1990-luvulla, kun sen pohjoispuolelle rakennettiin uusi, katettu lastauslaituri ja koko laajennus varattiin ruoan jakeluun ja kuljetusastoiden käsittelyyn.

Säilyneitä rakennusosia

Säilyneitä alkuperäisiä rakennusosia ovat porrashuoneiden mosaiikkibetoniaskeleiden, kaiteiden ja käsijohdeiden lisäksi kolme alkuperäistä peiliovea ja konttorin lasiparivoi. Ainakin konttorin lasiparivoi on mahdollisesti siirretty, koska alkuperäisessä pohjapiirustuksessa ovi on esitetty yksilehtisenä.

Keittiösalin ja sen vieressä sijaitsevan konttorin välillä on alusta alkaen ollut sisäikkuna. Alkuperäispiirustusten¹ mukaan ikkuna on kuitenkin ollut suorakaiteen muotoinen ja nykyistä suurempi, joten ilmeisesti nykyinen pyöreä ikkuna on 1990-luvun muutosvaiheesta.

¹ Työpiirustukset 1928, 1.krs pohjapiirros ja leikkaus A-B.

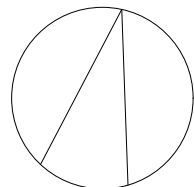
Toinen ruokasalitila sijaitsee länsijulkisivulla, 2. kerroksen korotetulla lattiaosuudella. Hormimuurin läpi on tehty uusi, suora porrasyhteys ruokasalien välille. Entisen keskikäytävän molemmissa päissä sijainneista portaista ainakin pohjoisen puoleinen on uusi. Porrasaskelmia on molemmissa portaissa yksi vähemmän kuin alkuperäispiirustuksessa. Ylihoitajattaren asunnon olohuoneesta on tehty kabinetti. Porrasyhteys seinän läpi ylemmälle tasolle on poistettu.

Toisen kerroksen eteläpäässä sijaitsevat astianpesu ja porrashuoneen yhteyteen muodostettu yläaula, jonka tilat kiertävät vinoon koordinaatistoon sijoitettua vessapakettia. Uusi hissi sijoittuu toisessa kerroksessa luontevammin kuin alemmissa kerroksissa.

Säilyneitä rakennusosia

Säilyneitä alkuperäisiä rakennusosia ovat porrashuoneiden mosaiikkibetoniaskeleiden, kaiteiden ja käsijohdeiden lisäksi kolme alkuperäistä peiliovea ja parvekkeiden sisemmät lasipariorvet. Kaakkoiskulman porrashuoneen ylätasanteella olevassa peiliovessa myös karmit ja vuorilistat ovat alkuperäiset.

- SÄILYNEET MUURIT JA SEINÄT
- ALKUPERÄINEN HUONETILA / SÄILYNYT RAKENNUSOSA
- ALKUPERÄINEN TILAMUOTO / OSITTAINEN MUUTOS / IKKUNAMUUTOS
- MERKITTÄVÄ TILAMUUTOS / UUSI TAI UUSITTU OVI
- MYÖHEMPI LAAJENNUSOSA
- SULJETTU OVIAUKKO / MYÖHEMPI RAKENNUSOSA
- PURETTU SEINÄ / UUSI OVIAUKKO
- SÄILYNYT / SIIRRETTY OVI

SÄILYNEISYYS- JA ANALYYSIKAAVIO

KEITTIÖRAKENNUS

RAK 15

2. kerros 1:250

arkkitehdit mustonen oy 2024

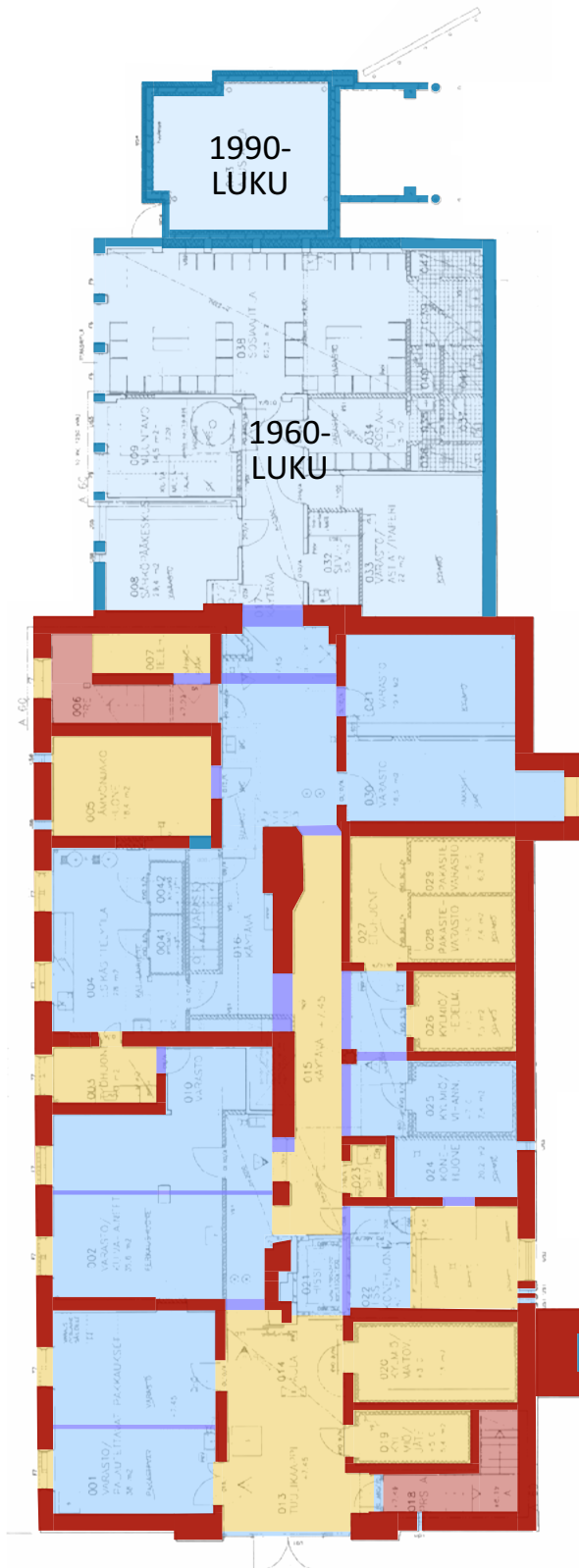
KELLARI

Varastot, tekniset tilat ja sosiaalitilat

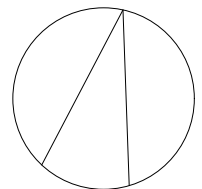
Kellarikerroksessa suurin osa kantavista seinämuureista on säilynyt alkuperäisillä paikoillaan, mutta muilta osin kellaritilat ovat yhtä lailla muutetut kuin muidenkin kerrosten tilat. Samoin kuin ensimmäisessä kerroksessa, kellarissa uusi hissi sulkee alkuperäisen keskikäytävän eteläpäähän, joten käytävätila on tällä kohden siirretty kantavan hormimuurin toiselle puolelle. Alkuperäisen kellarin hissien kohdalla on siivouskomero.

Kylmäsäilytystilat sijaitsevat samassa rivistössä itä-julkisivulla kuin alun perin. Alkuperäinen kattilahuone on poistunut ja korvautunut hiilivaraston tilalle sijoitetulla lämmönjakohuoneella.

1960-luvun laajennusosan kellarissa sijaitsevat sähköpääkeskus ja henkilökunnan sosiaalitilat. 1990-luvun laajennuksessa ei ole hyödynnettävää kellaritilaa.

- SÄILYNEET MUURIT JA SEINÄT
- ALKUPERÄINEN HUONETILA / SÄILYNYT RAKENNUSOSA
- ALKUPERÄINEN TILAMUOTO / OSITTAINEN MUUTOS / IKKUNAMUUTOS
- MERKITTÄVÄ TILAMUUTOS / UUSI TAI UUSITTU OVI
- MYÖHEMPI LAAJENNUSOSA
- SULJETTU OVIAUKKO / MYÖHEMPI RAKENNUSOSA
- PURETTU SEINÄ / UUSI OVIAUKKO
- SÄILYNYT / SIIRRETTY OVI

SÄILYNEISYYS- JA ANALYYSIKAAVIO

KEITTIÖRAKENNUS RAK 15 Kellarikerros

1:250

arkkitehdit mustonen oy 2024

4.3 NYKYISET SISÄTILAT

KEITTIÖRAKENNUKSEN SISÄTILAT JA SÄILYNEET RAKENNUSOSAT

Keittiörakennuksen sisätiloja on voimakkaasti muokattu. Rakennuksen alkuperäistä detajimaailmaa on säilynyt melko vähän.

1. KRS KEITTIÖTILAT amoy 2024

SUURI KEITTIÖSALI

Suuri keittiösali sijaitsee alkuperäisellä paikallaan 1. kerroksen muita korkeammassa tilassa.

↙ Näkymä keittiösalista keskikäytävän läpi aputilojen puolelle.

↓ Näkymä keittiösalista alkuperäisen jakeluhallin läpi 1960-luvun laajennuksen puolelle.

↑ ↓ Keittiösalin alakattorakenne on matalalla. Vaikka rakenne on irti ikkunaseinästä, kaari-ikkunoiden yläosa näkyy vain ikkunoiden lähellä seisottaessa.

ETELÄPÄÄN TOIMISTO- JA TAUKOTILAT

- ↑ Eteläpään aula. Vasemmalla taukotilat, edessä konttori, oikealla keittiötilat.
- ↗ Kuvassa vasemmalla konttori, oikealla keittiösali.
- Konttorin ja keittiösalin välisen seinän pyöreä ikkuna. Lasipariovi on alkuperäinen.

KEITTIÖN APUTILAT

- Itäpuolen aputilavyöhykkeen väliseinät on purettu. Alakatto on samaa mallia kuin keittiösälissä.
- ↓ Näkymä keskikäytävältä kohti uutta hissiä, joka sulkee käytävän eteläpään. Keittiösali jää kuvassa oikealle, aputilat vasemmalle.

- Aputilojen ja kellarin välisen hissin alkupe-
räinen paikka.

2. KRS RUOKAILUTILAT amoy 2024

ITÄSIVUN RUOKASALI JA TARJOILUTILA

- ↓ Itäisivun ruokasali ja tarjoilutila sijaitsevat osin alkuperäisellä paikallaan. Alkuaan molemmat ruokasalit sijaitsivat itäisivulla poikittain rungon suhteen ja tarjoilutila oli niiden välissä. Pienempi ruokasali sijaitsi kahden reunimmaisen ikkunan kohdalla ja lasiseinillä ruokasaleista erotettu tarjoilutila kolmannen ikkunan kohdalla.

- Nykyiset itäisivun ja länsisivun ruokasalit on yhdistetty hormimuurin läpi tehdyllä uudella portaalla. Tarjoilutiskin vasemmalla puolella on uusi, kaikki kerrokset yhdistävä hissi.

ITÄSIVUN TOIMISTOT JA POHJOISPÄÄN YLÄHALLI

- ↓ Nykyisten toimistojen kohdalla sijaitsi alun perin suurempi ruokasali. Ruokasalista oli käynti parvekkeelle. Parvekkeen sisempi lasipariovi on alkuperäinen.

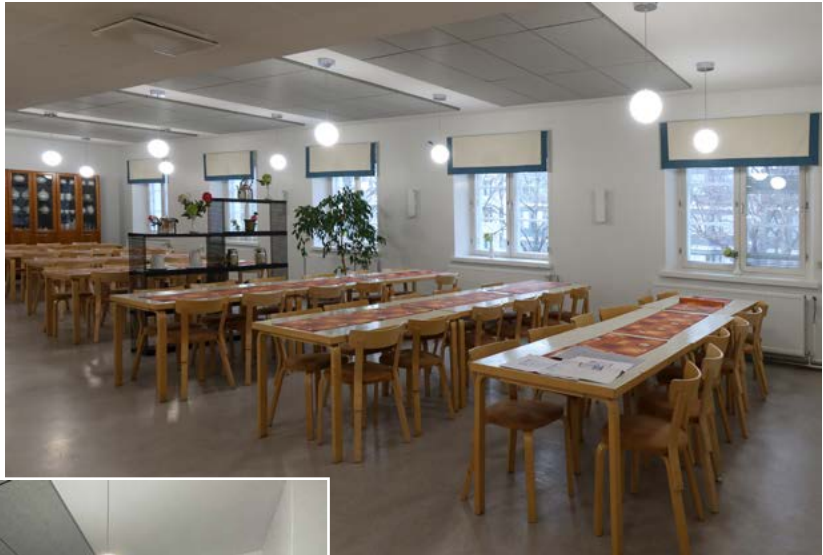

- ↓ Pohjoispään ylähallin keskelle on rakennettu vessat, minkä johdosta hallia valaiseva päädyn suuri lasiseinä sijaitsee hyvin ahtaasti ja on muutenkin jäänyt toissijaiseen rooliin.

LÄNSISIVUN RUOKASALI JA KABINETTI

- Länsisivun ruokasalin kohdalla sijaitsi alun perin asuinhuoneita. Huoneet olivat yhden ikkunavälin levyisiä
- ↓ Keskikäytävä kulki taustalla näkyvän hormimuurin viertä.
- ↘ Kabinetti on entisen ylihoitajattaren asunnon olohuone.

ETELÄPÄÄN UUSI AULA JA ASTIANPESU

- ↓ Toisen kerroksen eteläpäähän on avattu uusi aula, jonka keskelle on sijoitettu vessat vinokoordinaatistoon.
- Uusi aulatilat toimii myös astianpalautuspisteenä, ja sen takana on astioidenpesu.

- ← Käynti aulasta länsisivun ruokasaliin, joka sijaitsee muuta lattia-pintaa korkeammalla. Alun perin porras johti keskikäytävälle, jolta oli käynti asuinhuoneisiin.

PORRASHUONEET amoy 2024

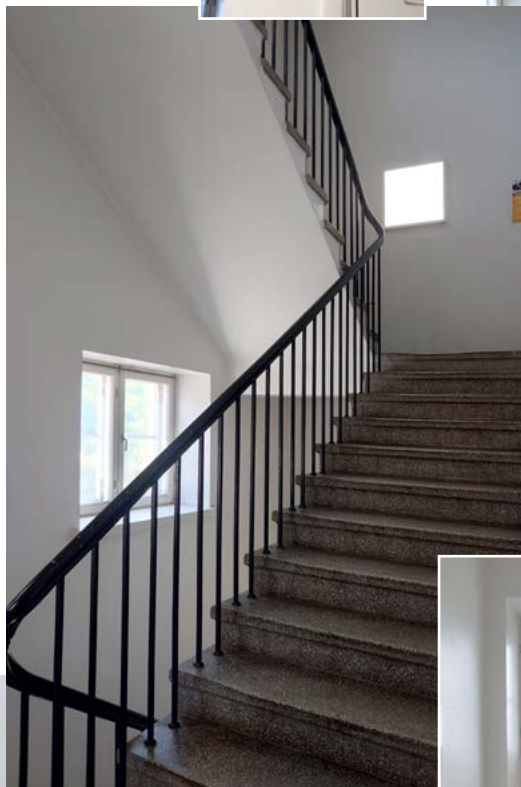
Alunperin kaakkois- ja luoteiskulman portaat ovat johtaneet kahteen erilliseen ruokasaliin. Kaakkoiskulman porras on nykyisin pääporras, mutta pohjoispään ylähallista päätellen luoteiskulman portaan merkitys on saattanut alun perin olla suurempi. Portaiden materiaalit ovat alkuperäiset: porrasaskelmat ja lepotasot ovat mosaiikkibetonia, kaiteet rautaa ja kaiteen yläosan käsijohde puuta.

KAAKKOISKULMAN PORRASHUONE

→→ Portaan ylätasanne.

Oikealla ovi ullakonportaaseen; vasemman puoleinen komeron ovi on alkuperäinen.

↓ Portaan detaljointia.

↓ 2. kerroksen lepotaso.

Parvekkeen sisempi lasipariovi on alkuperäinen.

↑ 1. kerroksen lepotasolta ylöspäin.

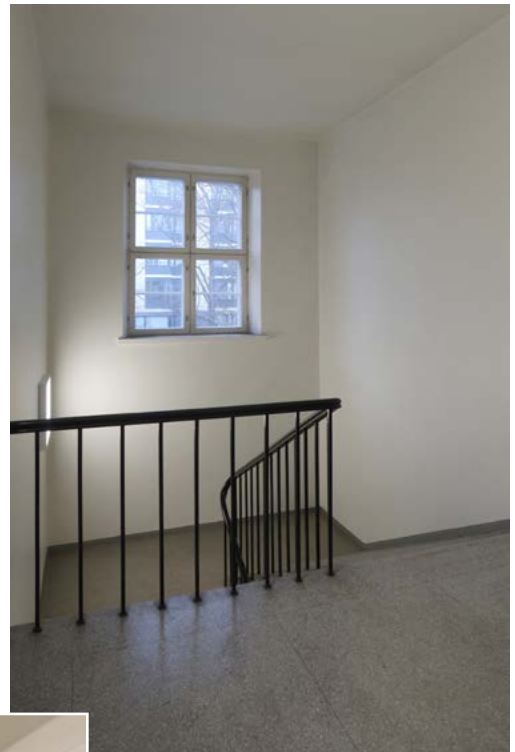
← 1. kerroksen lepotasolta alaspäin.

← Porrashuoneiden lasipalo-ovet ovat 1990-luvulta. Kuva 1. kerroksen käytävältä.

LUOTEISKULMAN PORRASHUONE

- ↓ Keskitasanne, portaan alkuperäinen sisääntulotaso. Ulko-ovi siirrettiin 1960-luvulla alempana näkyvälle tasolle ja entinen oviaukko laitettiin umpeen. Keskitasanne oli alun perin jaettu tuulikaapin ovella, mikä näkyy edelleen lepotason lattiapinnassa.

- Näkymä keskitasanteelta ylöspäin.

- ↓ 1990-luvulla seinämuurin läpi avattiin uusi porrasyhteys 1. kerrokseen. Näkymä uudesta portaasta keskitasanteelle.

- ↑ 2. kerroksen ylätasanne.

- ↓ Näkymä 1960-luvulla avatun uuden ulko-oven edestä keskitasanteelle. Takana näkyy 1990-luvun uusi porrasosuus.

- ↙ 1960-luvun oviaukko. Ulko-ovi on 1990-luvulta.

2. KRS:N PARVEKKEIDEN SISEMMÄT LASIPARIOVET

2. kerroksen itäjulkisivun parvekkeiden sisemmät lasipariovet ovat alkuperäiset. Helat saranoita lukuun ottamatta on uusittu, samoin yläikkunat.

← Entisen ruokasalin parvekkeen ovet (nyk. toimisto).

→ Kaakkoiskulman porrashuoneen parvekkeet.

↓ Ulommat ovet ovat uudet, mutta ne on suurelta osin tehty vanhan mallin mukaan.

2. KRS:N VANHAT VÄLIOVET

2. kerroksessa on osin säilynyt alkuperäisiä peiliväliovia. Ovipeileistä on vaihteleva määrä korvattu lasilla.

↓ Konttorin lasipariovet.

↘ Kaakkoiskulman porrashuoneen ylätasanteen komeron ovenssa myös vuorilistat ovat alkuperäiset.

↓ Siivousskomeron ylälasillinen peiliovi.

↑ Kellarin tiilimuureja on paikoin purettu ja korvattu palkein ja pilarein.

↓ Kellarin seinäpinnat ovat suurelta osin laatoitettut.

↑ Itäjulkisivun sisäänkäynti-
portaan ja terassiparvek-
keen alapuolella on holvatut
syvennykset.

← Eteläpäädyn lasiseinä ja pa-
riovet on tehty vanhaa ulko-
näköä mukaillen.

1960-LUVUN LAAJENNUS

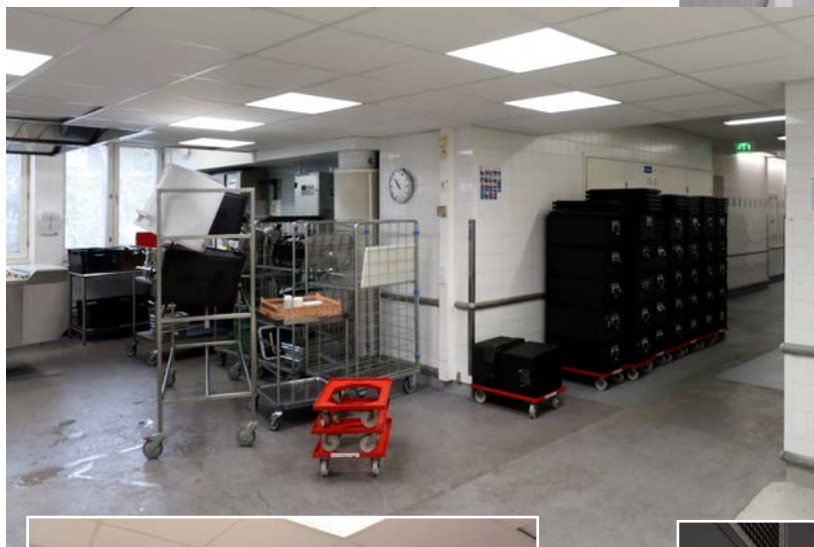
1960-luvun laajennus toimii ulkopuolisiin kohteisiin valmistettavan ruoan lämpölaatikoiden käsittelytilana.

← Laajennusosan ikkunat uusittiin 1990-luvulla ja pui-tejakoa muutettiin.

↓ Näkymä vanhan osan puo-
lta 1960-luvun laajen-
nuksen tiloihin. Aukos-
sa oli alkuperäisvaiheessa
kahden kerroksen korkui-
nen lasiseinä.

↓ Näkymä 1960-luvun laajennuksen puo-
lta vanhaan osaan päin. Osia korkeaa
lasiseinää kiertäneestä kehyksestä saat-
taa olla tallella seinärakenteiden sisällä.

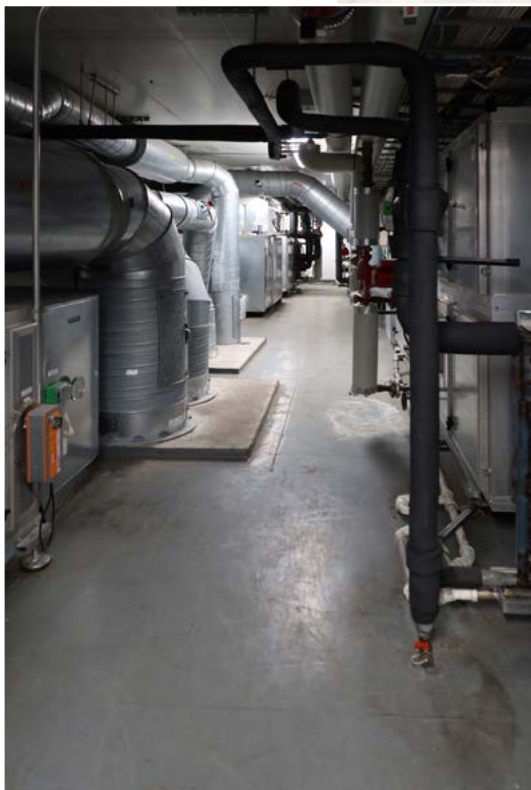
1990-LUVUN LASTAUSLAITURI

✓ Näkymä 1960-luvun laajennuk-
sesta 1990-luvun lastauslaiturin
suuntaan.

↓ Lastauslaituri on erotettu lasisei-
nin 1960-luvun laajennusosasta.

Ullakon keskilinjalle on rakennettu ilmastointikonehuone; laidat ovat edelleen avoullakkona.

↙ ↓ Iv-konehuone on tehty teräsrakenteisena vanhojen puurakenteiden väliin. Vanhoja rakenteita on tässä yhteydessä muokattu.

5 ARVOT JA ANALYYSI

← Keittiörakennus heti valmistumisen jälkeen v. 1928. Pohjoispääty ja länsijulkisivu nykyisen Mechelininkadun puolelta. Kuva Atelier Apollo. HKM

KIVELÄN SAIRAALAN KEITTIÖRAKENNUS JA SEN ARVOT

Gunnar Taucherin suunnittelema Kivelän sairaalan keittiörakennus valmistui vuonna 1928. Keittiörakennuksen rakentaminen osui murrosvaiheeseen, jossa köyhäinhoito oli väistymässä ja Kivelän alueella oltiin keskittymässä sairaalatoimintaan. Rakennus on rakennushistoriallisesti ja arkkitehtonisesti arvokas. Gunnar Taucher (1886–1941) toimi vuosina 1924–1941 Helsingin kaupungin kaupunginarkkitehtina ja hänen johdolla laadittiin piirustukset lukuisia pääkaupungin julkisia rakennuksia varten, myös Kivelän alueelle. Keittiörakennuksen klassistinen ulkoarkkitehtuuri on melko riisuttua ja perustuu muutamainkin harkittuihin yksityiskohtiin, mistä syystä se on ollut herkkä myöhemmille muutoksille, vaikka julkisivut pääpiirteittäin ovatkin säilyneet lähellä alkuperäistä. Rakennuksen keskeiset julkisivut, pohjoispääty ja länsijulkisivu, jäävät nykyisin pääosin piiloon. Ensimmäinen 1960-luvun laajennuksen, toinen Mechelinin kadun aidan taakse. Ikkunat ja ulko-ovet on uusittu vanhaa mallia mukaillen. Rakennuksen sisätiloja on muokattu moneen otteeseen. Rakennuksen keskeinen tila, keittiösali, on kuitenkin edelleen alkuperäisellä paikallaan länsijulkisivun 1. kerroksen kaari-ikkunoiden takana ja ruokasalit osin entisellä paikallaan toisessa kerroksessa. Alkuperäisiä rakennusosia on säilynyt jonkin verran.

RAKENNUKSEN ARKKITEHTUURI

Keittiörakennus on melko yksinkertainen harjakattoinen ja rapattu tiilirakennus, jonka symmetrinen arkkitehtuuri perustuu aukotusten jäsentelyyn ja muutamainkin niistä vahvistaviin julkisivuaiheisiin. Varsinaisia klassistisia koristeita julkisivuissa ei ole. Rakennuksen loiva harjakatto enteilee Taucherin 1930-luvun rakennusten loivia aumakattoja.

Keskeinen alkuperäisen arkkitehtuurin julkisivuaihe on pohjoispäädyn korkea lasiseinä, jonka kohdalla seinäpinta työntyy kehyksenä muuta julkisivupintaa ulommaksi. Keittiörakennuksen luonnoksessa rakennuksen pääsisäänkäynti oli lasiseinän alaosa, mutta toteutusvaiheessa ovi siirtyi lasiseinän vierelle.

Muita tärkeitä alkuperäisen arkkitehtuurin julkisivuaiheita ovat suuren keittiösalin korkeat ja yläosastaan kaarevat ikkuna-aukot länsisivulla sekä itäisivun sisäänkäyntiporras ja terassiparveke yläpuolisine parvekkeineen. Eteläpäädyn julkisivuaiheena on kellarikerroksen leveä lasiseinä, jota reunustavat muusta julkisivupinnasta hieman ulos työntyvät pilasterit. Pilasterit on verhoiltu samanlaisilla graniittikivillä kuin kivijalka.

Sisätiloissa mielenkiintoinen ratkaisu on 1.–2. kerrosten välisen välipohjan korotus keittiösalin kohdalla. Syy on varmaan osin iv-tekniikka, mutta samalla se tukee ajatusta 1. kerroksen keittiösalista rakennuksen tärkeimpänä tilana ja mahdollistaa länsijulkisivua jäsentävät, muita korkeammat ikkuna-aukot. Lattiapinnan tasoero muovasi myös 2. kerroksen sisäarkkitehtuuria.

Kuvat amoy 2024.

Arkkitehti Gunnar Taucher

Kivelän sairaalan keittiörakennus on Helsingin kaupunginarkkitehtina vuosina 1924–1941 toiminut Gunnar Taucherin (1886–1941) ensimmäinen toteutunut työ Kivelän sairaala-alueella. Taucher vastasi Kivelän sairaala-alueen suunnittelusta ja arkkitehtuurista 1920-luvun lopulta kuolemaansa saakka. Taucherin johdolla suunniteltuja rakennuksia Kivelän alueella ovat Keittiörakennuksen lisäksi 1930-luvun alun Sisätautiosasto ja Hallinto- ja asuinrakennus sekä 1940-luvun alun Ruumishuone- ja kappelirakennus.

MUUTOKSET JA SÄILYNEISYYS

Laajennukset

Keittiörakennusta on laajennettu kahteen otteeseen. 1960-luvun alussa pohjoispäädyn jatkeeksi tehtiin yksi-kerroksinen, tiiliverhoiltu laajennusosa. Laajennuksen jatkeeksi rakennettiin 1990-luvun puolivälissä paviljonkimainen lastauslaituri ja 1960-luvun laajennuksen itä-sivulla ollut kapea lastauslaituri purettiin ja korvattiin istutetulla puurivistöllä. Samalla laajennusosan arkkitehtuuria

tehtuuria muokattiin paremmin vanhaan osaan sopivaksi mm. rappaamalla sen julkisivut ja muuttamalla ikkunoiden puitejakoa. 1990-luvun uudessa temppelimäisessä lastauslaituripaviljongissa on mielenkiintoisesti nähtävissä suunnitteluajankohtansa postmodernin arkkitehtuurin leikkittelyä klassistisilla aiheilla.

Julkisivumuutokset

Keittiörakennuksen julkisivut ovat pohjoispäätä lukuun ottamatta säilyttäneet vanhan ilmeensä, vaikka ikkunat ja ulko-ovet on uusittu. Itäjulkisivun ulko-ovet on tehty vanhan mallin mukaan, päätyjen ulko-ovet taas vanhaa ulkonäköä mukaillen. Ikkunat on uusittu vanhaa tyyliä mukaillen mutta sisään-sisäänaukeavina.

Pohjoispäädystä 1960-luvun laajennus peittää taakseen rakennuksen alkuperäisen tärkeimmän julkisivuaiheen. Päädyn julkisivupinnasta esiin työntyvän lasiseinän yläosa on nähtävissä vain kaukaa katsottaessa. Kun lisäksi Mechelininkadun puoleinen länsisivu on saanut takapihamaisen luonteen, jää rakennuksen 1920-luvun lopun herkkä klassismi paljolti piiloon.

Rakennuksen vesikattomaailma koostui alkuperäisessä arkkitehtuurissa kahdesta symmetrisesti sijoitetusta, kookkaasta savupiipusta ja niiden välissä kulkevasta, matalasta harjamuurista. Myöhempien iv-muutosten myötä rakennelmat vesikatolla ovat lisääntyneet huomattavasti. Myönteisenä asian voidaan nähdä symmetrian noudattaminen muutoksissa.

Sisätilamuutokset

Keittiörakennuksen alkuperäisistä sisätiloista on eri muutosvaiheiden jälkeen enää hyvin vähän jäljellä seinämuureja lukuun ottamatta. Rakennuksen vastakkaisissa kulmissa sijaitsevat porrashuoneet ovat parhaiten säilyneet sisätilat.

Ensimmäisen kerroksen keittiösali ja sen aputilat keskikäytävän vastakkaisella puolella ovat edelleen alkuperäisellä paikallaan, mutta täysin muutettuina. Keskikäytävän sulkee toisesta päästä uusi hissi, ja pohjoispään lasiseinäinen lähetys halli on muuttunut käytävätilaksi.

Toisessa kerroksessa osa ruokasalitoiminnoista on alkuperäisellä paikallaan mutta uudella tavalla järjestettyinä. Toisessa kerroksessa alun perin olleet asunnot hävisivät jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Alkuperäinen pohjoispään ylähalli lasiseinäinen on nykyisin pilkottuna ja toisarvoisessa käytössä.

Kuvat amoy 2024.

Alkuperäiset rakennusosat

Säilyneitä alkuperäisiä rakennusosia rakennusrungon lisäksi ovat:

- julkisivujen alkuperäiset rappauspinnat suurelta osin
- itäisivun sisäänkäyntiportaan, terassiparvekkeen ja parvekkeiden rakenteet
- sokkelin ja eteläpäädyn kellarisäänkäynnin luonnonkiviverhoukset
- porrashuoneiden mosaiikkibetonipinnat ja kaiteet
- osa toisen kerroksen alkuperäisistä peiliovista
- toisen kerroksen parvekkeiden sisemmät lasipariovet
- molemmat ullakon ikkunat, pohjoispäädyn kaari-ikkuna ja eteläpäädyn pyöreä ikkuna, näyttäisivät myös olevan alkuperäiset

Kuvat amoy 2024.

ARVOT JA SUOSITUKSET

Julkisivut

Rakennuksen alkuperäisen osan julkisivuarkkitehtuuri on hyvin herkkää ja muutosten tulisi olla palauttavia. Korjausten kannalta vaativaa on esimerkiksi itäsivun parvekkeiden kunnostaminen siten, että rakenteiden vanha detajliikka ja keveys säilyvät.

Rakennuksen 1920-luvun alkuperäisen arkkitehtuurin kannalta pohjoispäädyn lasiseinän peittyminen ja osittainen purkaminen on ollut suuri menetys. Tulevien korjausten yhteydessä voidaan harkita mahdollisuuksia lasiseinän ja päädyn ilmeen esille saamiseksi ja palauttamiseksi, vaikka tämä vaatisikin muutoksia ja purkutoimenpiteitä 1960-luvun laajennuksen osalta.

Sisätilat

Rakennuksen sisätiloja on muokattu voimakkaasti toimintojen muuttuneiden vaatimusten mukaisesti. Säily-

neiden porrashuoneiden ja sisäovien merkitys on suuri, jotta vanhasta ilmeestä säilyy edelleenkin alkupe-
räisiä osia. Säilyneitä rakennusosia voidaan myös käyttää mallina tulevilla korjauksissa, kuten osittain tehtiin myös 1990-luvun muutosvaiheessa.

Ensimmäisen kerroksen keittiösali on alkuperäisen sisäarkkitehtuurin keskeinen tila. Tilan ilmeen kannalta kaari-ikkunat olisi syytä saada kunnolla esille. Keski-
käytävä massiivisine ja aukotettuine hormimuureineen antaa luonnetta ensimmäisen kerroksen keskiosille.

Toisen kerroksen keskeisen tilasarjan ovat muodostaneet itäsivun ruokasalitilat. Samaan kokonaisuuteen kuuluu nykyisin pilkottu pohjoispään entinen ylähalli-
tila, jossa pohjoispäädyn lasiseinä on edelleen tallella. Alakerran keittiösalista johtuva lattia tasoero on mielenkiintoinen lisä toisen kerroksen sisäarkkitehtuuriin.

6 LÄHTEET

PAINETUT LÄHTEET

Heikkilä-Kauppinen, Marja 2017. Huolenpitoa ja hyvinvointia kansalle. Teoksessa Rakennetun Suomen tarina. Toim. Harri Hautajärvi. Helsinki: Rakennustieto, s. 130–163.

Heiniö, Paavo; Rosén, Ragnar; Soininen, Gunnar & al, 1968. Helsingin kaupungin sairaalalaitoksen historia. Helsinki: Helsingin kaupunki.

Mäkinen, Anne, 2016. Rakennuksia helsinkiläisille – Gunnar Taucher kaupungin arkkitehtina 1924–1940. Helsinki: Helsingin kaupungin museo.

Pulma, Panu, 1994. Vaivaisten valtakunta. Teoksessa Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Suomalaisen sosiaalisen turvan historia. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, s. 15–162.

AIEMMAT SELVITYKSET

Loci maisema-arkkitehdit Oy, 2012. Kivelän sairaalan ympäristöhistoriaselvitys. Helsinki: Helsingin kaupungin kiinteistöviraston Tilakeskus.

VERKKOLÄHTEET

Nikula, Riitta 2006. Taucher, Gunnar (1886–1941). Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. Studia Biographica 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997–, <https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/3505>, julkaistu 9.10.2006, viitattu 24.1.2025.

ARKISTOT JA NIIDEN LYHENTEET

amoy	arkkitehdit mustonen oy
HKA	Helsingin kaupunginarkisto
HKM	Helsingin kaupungin museo
HKP	Helsingin karttapalvelu
HRVA	Helsingin rakennusvalvonnan arkisto
MVA	Museoviraston arkisto

